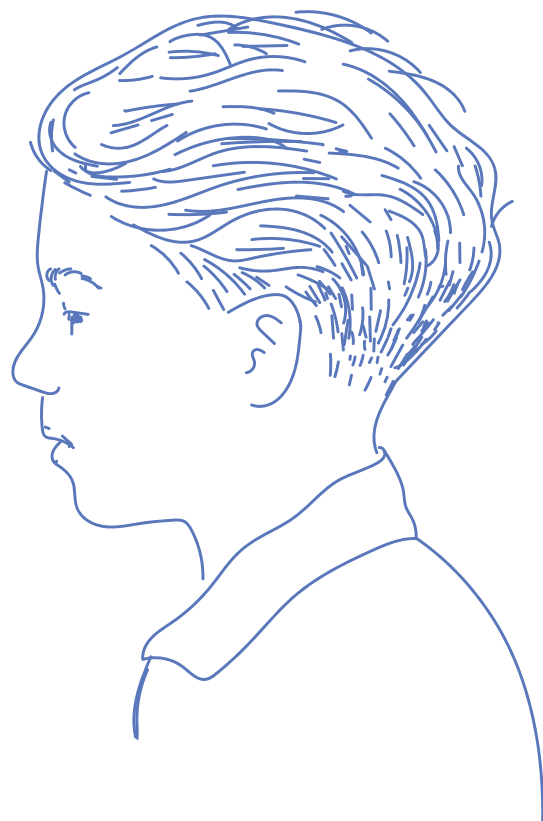
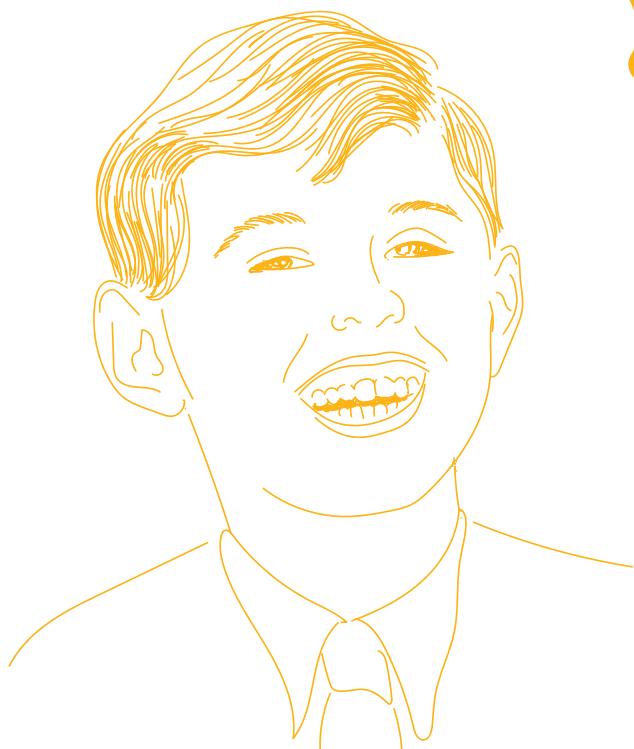

Ako učiť ○ smútku a radosti z dejín?

Metodická príručka
pre základné a stredné školy

**Kto ovláda minulosť,
ovláda budúcnosť,
kto ovláda prítomnosť,
ovláda minulosť.**

**Vtedy som si asi myslel,
že na minulosti veľmi nezáleží,
že záleží iba na prítomnosti
a budúcnosti.**

**Dnes si to však
už dávno nemyslím...**

Milan Šimečka: *Náš súdruh Winston Smith a iné texty*, s.180.

SVETOZÁR

Michal Keim

3

V ZEMI NIKOHO

Zuzana Brišáková, Kristína Grečková

13

VYLÚČENÍ Z PRIPOMÍNANIA

Kristína Grečková, Zuzana Brišáková

25

KDE VŠUDE JE PAMĚŤ?

Tereza Arndt

35

POČÁTKY HOLOKAUSTU

V PRAZE

Bohumil Melichar

47

UVOD

Milé učiteľky, Milí učítelia,

s radosťou vám predstavujeme metodickú príručku Ako učiť o smútku a radosti z dejín? Táto príručka vznikla ako súčasť projektu **Erasmus+ Remembrance Education and Diversity**, ktorý sme realizovali v spolupráci s Filozofickou fakultou Univerzity Karlovej v Prahe. Aktuálne v nej nájdete päť vzdelávacích aktivít, ktoré čerpajú z princípov pamäťového vzdelávania.

Pamäťové vzdelávanie vnímame ako jedinečný spôsob, prostredníctvom ktorého môžu vaše žiačky a žiaci lepšie porozumieť minulosti, a tým aj svetu, v ktorom žijú. Každá aktivita v príručke je navrhnutá tak, aby podporovala empatiu, kritické myslenie a vytvárala priestor na otvorenú diskusiu o vybraných historických udalostiach, aj v kontexte dnešných spoločenských výziev.

Príručka obsahuje aktivity vhodné pre rôzne vekové kategórie – od druhého stupňa základnej školy až po strednú školu. Pri každej nájdete stručný prehľad o téme a zámere, postup, praktické rady a materiály potrebné na realizáciu. Aktivity sa zameriavajú na špecifické historické témy 19. a 20. storočia, ktoré sú prepojené s aktuálnymi otázkami dneška. Aktivity sú primárne určené pre predmety Dejepis a Občianska náuka, ale ich potenciál môžete využiť aj v rámci iných vyučovacích predmetov.

Obsah príručky sme sa rozhodli ponechať v slovenčine aj češtine, aby bola dostupná pre učiteľov na oboch stranách hranice a aby odrážala našu spoločnú históriu a prepojenie. Dvojazyčná verzia symbolizuje aj spoluprácu, ktorá stála pri jej vzniku. Príručku plánujeme postupne dopĺňať o nové aktivity a v budúcnosti vydať aj v tlačenej verzii, ktorá sa dostane do čo najväčšieho počtu škôl.

Veríme, že vám príručka Ako učiť o smútku a radosti z dejín? prinesie nové podnety, inšpirácie do výučby a minulosť sa stane pre vaše žiactvo viac prístupnejšia, zrozumiteľnejšia a prínosnejšia. Ďakujeme vám, že pomáhate mladým ľuďom porozumieť svetu, v ktorom žijeme, a spoločne s nimi prispievať k lepšej, vnímavejšej a otvorenejšej spoločnosti.

S úctou a vďakou,

Zuzana, Kristína, Tereza, Čeněk, Bohumil

Vysvetlenie pojmov

Pojmy „**Žid/Židia**“ píšeme v príručke s veľkým začiatočným písmenom, pretože v danom historickom období často nie je možné jednoznačne určiť, či sa jedná o národnostnú alebo náboženskú príslušnosť. Aby sme zabezpečili konzistentnosť a vyhli sa nejasnostiam, rozhodli sme sa pre písanie s veľkým začiatočným písmenom

Pojem „**cigán**“ používame v tejto príručke výlučne pri citovaní dobových materiálov, kde sa toto slovo objavuje v historickom kontexte. V samotnom texte používame označenie Róm a od toho odvodené slová ako oficiálne a rešpektujúce pomenovanie príslušníkov tejto etnickej skupiny.

SVETÓZÁR

Anotácia:

Cieľom aktivity je otvoriť tému antisemitizmu a upozorniť na skutočnosť, že jeho zárodky nesiahajú do obdobia druhej svetovej vojny (ako mnohí žiaci predpokladajú), ale objavujú sa už v skorších historických obdobiach. V tejto aktivite sa zameriame na obdobie konca 19. a začiatok 20. storočia v Uhorsku. Po priblížení všeobecnej atmosféry a vzťahov vtedajšej spoločnosti k židovskej komunite uvedieme myšlienky a prejavy konkrétneho človeka – Svetozára. Žiaci budú analyzovať, premýšľať a vyhodnocovať, čo všetko môže človeka ovplyvniť a viesť k predsudkom, nenávisťným postojom a prejavom voči menšinám, ako sú napríklad Židia. Spoločne uvažujte, čo môže spôsobiť šírenie takýchto názorov v spoločnosti, v ktorej sa jedinec pohybuje, napríklad aj vzhľadom na jeho povolanie či sociálny status.

Vzdelávacie ciele:

- porozumieť pojmu antisemitizmus
- vedieť identifikovať znaky antisemitizmu prostredníctvom analýzy prameňov
- diskutovať o zodpovednosti jednotlivca pri šírení nenávisťných prejavov

Pomôcky:

- ~ vytlačené pracovné listy (podľa počtu skupín)
- ~ vytlačené prílohy (podľa počtu skupín)
- ~ interaktívna tabuľa, dataprojektor, počítač

Predmety:

Dejepis
Občianska náuka

Trvanie:

90 minút

Cieľová skupina:

8. a 9. ročník ZŠ
3. a 4. ročník SŠ

1. **Oboznámte žiačky a žiakov s témou**, ktorej sa v rámci tejto aktivity budete venovať. Je dôležité, aby v úvode aktivity nezaznelo celé meno Svetozára Hurbana Vajanského. To vyslovte až pri kroku 11, keď už bude žiactvo poznať spisovateľov životopis.
2. **Rozdeľte žiačky a žiakov do dvojíc.**
Každá dvojica dostane svoj pracovný list. Ostatné prílohy budete rozdávať postupne, podľa úloh, ktoré budú žiaci riešiť.
3. **Požiadajte žiactvo**, aby vo dvojiaciach prediskutovalo a následne vo svojom pracovnom liste zaznamenalo odpovede na úvodné otázky (úloha 1 – 2). Následne im poskytnite priestor, v rámci ktorého môžu zdieľať svoje odpovede.
(10 minút)
4. **Rozdajte každej dvojici prvý obrázok** (Príloha 1, Antisemitská pohľadnica s motívom troch Židov dehumanizovaných do podoby prasiat). Vyzvite žiactvo, aby podľa pokynov v pracovnom liste pracovalo s prvým materiálom (Bádanie 1, úloha 3).
Pozn.: Žiaci nemajú k dispozícii informáciu o type a pôvode tohto obrázku.
(7 minút)
5. **Po uplynutí času môžu žiačky a žiaci prezentovať svoje odpovede a návrhy.** Následne im povedzte, s akým typom obrázku pracovali. Spoločne reflektujte typ a znaky vyobrazenia, jeho dostupnosť, dosah a fakt, že vtedajšia spoločnosť akceptovala takýto otvorený prejav nenávisťi voči inej skupine obyvateľov.
(8 minút)
6. **Vyzvite žiačky a žiakov**, aby si pozorne preštudovali vybrané historické udalosti z Prílohy 2. Tieto informácie by im mali pomôcť pochopiť atmosféru vtedajšej spoločnosti (Bádanie 2, úloha 4).
(5 minút)
7. V ďalšom kroku spolu so žiakmi **analyzujte osoby, znaky, historické pozadie a zámer karikatúry** (Príloha 3, karikatúra z humoristicko-satirického časopisu Černokňažník). Spoločne reflektujte vtedajšiu atmosféru a rôzne prejavy protizidovských nálad aj na našom území. Využite text z Prílohy 2.
(15 minút)
8. **Vyzvite žiactvo, aby podľa pokynov pracovalo s tretím materiálom** – textom Svetozára (Príloha 4, Úryvok z článku Svetozára Hurbana Vajanského: Židovská otázka na Slovensku) a podľa pokynov vypracovalo úlohu 6 v Bádani 4.
(10 minút)
9. **Poskytnite žiactvu spoločný priestor**, v rámci ktorého môže **zdieľať svoje odpovede**.
(5 minút)
10. **Rozdajte žiačkam a žiakom životopis Svetozára Hurbana Vajanského** (Príloha 5). Vyzvite ich, aby si text pozorne prečítali – úloha 7.
(5 minút)
11. **Požiadajte žiactvo**, aby na základe doterajších zistení **odpovedalo na dve bádateľské otázky** – úloha 8.
(5 minút)
12. **Porozprávajte sa o osobnosti Svetozára** a jeho pozícii v slovenskej spoločnosti.
(5 minút)
13. **Požiadajte žiactvo**, aby vyplnilo poslednú časť pracovného listu – Vyvodenie záveru, úlohy 9 – 10.
(5 minút)
14. **Vyzvite žiačky a žiakov, aby svoje závery prediskutovali v celej skupine.** Nadviažte na to záverečnú reflexiu.
(10 minút)

- U Ako podľa vás vzniká antisemitizmus?
- U Aké boli dôsledky antisemitizmu v histórii?
- U Akú rolu v šírení antisemitizmu zohral Svetozár?
- U Ktorí ľudia dnes ovplyvňujú verejnú mienku/spoločnosť?
- U Overujete si informácie, ktoré sa k vám prostredníctvom týchto ľudí dostávajú

Tipy pre učiteľku/učiteľa:

Aktivitu rozdeľte do dvoch vyučovacích hodín. Počas prvej hodiny budete pracovať so všeobecnou atmosférou vtedajšej spoločnosti (Kroky 1 – 7). Druhá hodina bude zameraná na Svetozára a celkovú reflexiu aktivity (Kroky 8 – 14). V prípade, že aktivitu chcete časovo skrátiť, odporúčame vynechať kroky 4 a 5 – práca s pohľadnicou. Je dôležité, aby ste mali dostatočný priestor na záverečnú reflexiu celej aktivity.

ZDROJE

Bádanie 1

Helmut Gold – Opečiatkované. Protižidovské pohľadnice. Na základe zbierky Wolganga Haneyho, 1999, str. 55. (Helmut Gold – Abgestempelt. Judenfeindliche Postkarten. Auf der Grundlage der Sammlung Wolfgang Haney)

Bádanie 3

Černokňažník, 1905, č. 3, s. 17.,

In:

<https://dikda.snk.sk/view/uuid:d56ee88e-806e-43aa-8871-617b01d1f565?page=uuid:28970d5d-fe5b-4b25-ad6f-a83da1f2a212>

Bádanie 4

Vajanský, Svetozár Hurban: Židovská otázka na Slovensku, In: Slovenské pohľady, 1881, zošit 4, str. 289 – 292.

<https://zlatyfond.sme.sk/autor/46/Svetozar-Hurban-Vajansky>

Szabó, Miloslav: „Duch mlčí, len surové mäso vyvádza“. Protižidovské stereotypy v ideológii Svetozára Hurbana-Vajanského, In: Forum Historiae, č. 2, roč. 6, 2012, s. 68 – 83.

<https://www.forumhistoriae.sk/sk/clanok/duch-mlci-len-surove-maso-vyvadza-protizidovske-stereotypy-v-ideologii-svetozara-hurbana>

Vyvodenie záverov

Vysporiadanie sa s antisemitizmom: prečo a ako? Príručka pre pedagógov, s. 29, 2007,

In: https://www.yadvashem.org/yv/pdf-drupal/en/education/osce_odihr/antisemitism_guidelines/slovak.pdf

Tipy pre učiteľku/učiteľa:

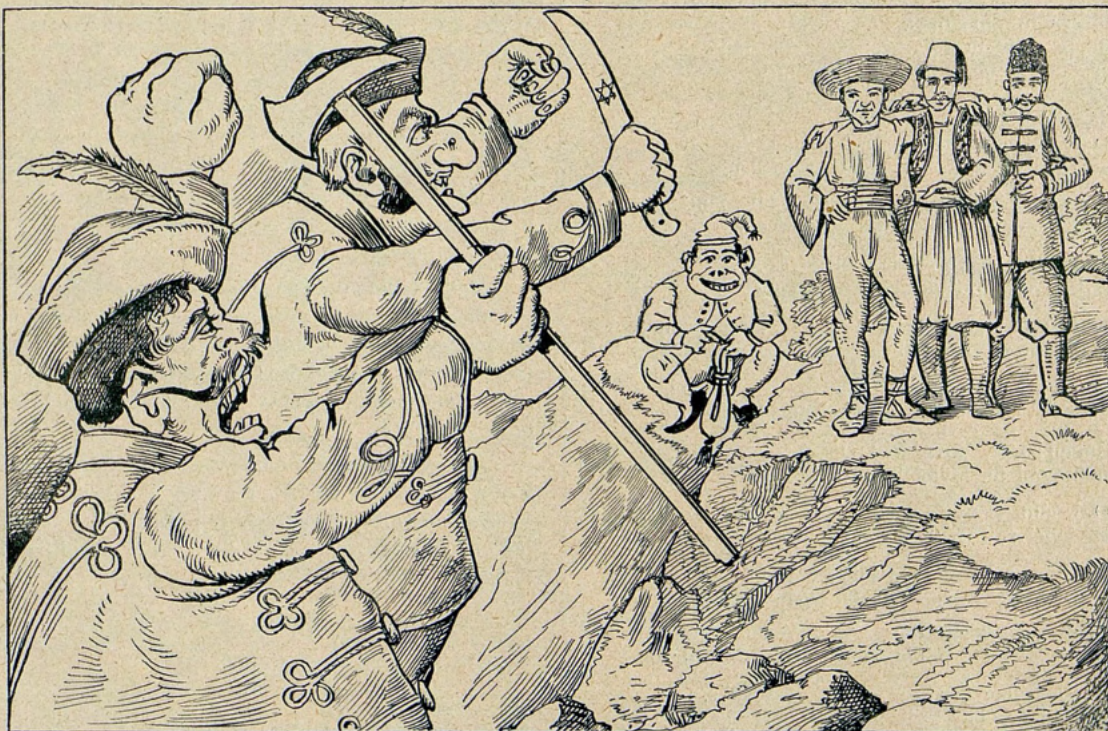
Bádanie 2

Šnidl Vladimír: Etnologička skúma dávne konšpiračné teórie: šírili sa o židoch, iluminátoch aj kresťanoch. 17. 9. 2017, In: <https://dennikn.sk/874553/etnologicka-skuma-davne-konspiracne-teorie-sirili-sa-o-zidoch-iluminatoch-aj-kr-estanoch/>

Leopold Hilsner se očistění nedočká. Případ zločinu v Polné zůstává uzavřený, potvrdilo zastupitelství. 30. 8. 2024, In: https://www.irozhlas.cz/veda-technologie/historie/zlocin-v-polne-ritualni-vrazda-leopold-hilsner-hilsneriada-ritualni-vrazda_2408301002_elev

Jednotný maďarský národ v Uhorsku

bude takto asi vyzerat, jestli sa veci dalej budú vyvíjať dľa vôle a chuti maďarských šovénov.

Prehľad historických udalostí

1867

Rakúsko – uhorské vyrovnanie

1867

Národnostné zrovnoprávenie židovského obyvateľstva s ostatnými obyvateľmi Uhorska

1867 ~ 1918 Maďarizácia

Maďarizácia je súbor opatrení, postupov a snáh vlády, ale aj ostatných inštitúcií Uhorska na pomadžarčenie nemadžarského obyvateľstva v Uhorsku od konca 18. storočia, so zvýšenou intenzitou po rakúsko-uhorskom vyrovnaní.

1873 ~ Krach viedenskej burzy

Krach na viedenskej burze bol veľkým burzovým bankrotom, ktorý sa odohral 9. mája 1873. Prispel k nemu aj neúspech veľkej hospodárskej výstavy vo Viedni, na ktorú namiesto očakávaných 20 miliónov návštevníkov prišlo len 7 miliónov, okrem iných dôvodov aj pre epidémiu cholery. Krach na viedenskej burze vyvolal dovedy najväčšiu hospodársku krízu na svete. Postihnuté boli najmä priemyselné a železničné podniky. Jedným zo známych javov tejto krízy boli samovraždy skrachovaných burzových maklérov a iných investorov, ktorí prišli o všetok svoj majetok.

1881 ~ Atentát na ruského cára Alexandra II.

1. marca 1881 bol spáchaný atentát na ruského cára Alexandra II. Medzi obvinenými atentátnikmi bola aj žena židovského pôvodu. Táto skutočnosť spustila vlnu obvinení a nenávisť voči celému židovskému obyvateľstvu. Najskôr sa prejavila vo forme článkov. Postupne však prerástla do tragických pogromov (tzn. masové napádanie skupín obyvateľstva spojené s vraždením a rabovaním). Mnohí židovskí obyvatelia sa v tomto období rozhodli Rusko opustiť a emigrovať do iných krajín. Medzi nimi bolo napríklad aj Uhorsko.

1895 ~ Náboženská sloboda pre Židov

Judaizmus bol zrovnoprávený s inými náboženstvami uznávanými v Uhorsku.

1899 ~ Prípád Hilsner

Leopold Hilsner, vtedy dvadsaťdvaročný Žid, ktorý sa živil ako tulák a žobrák, bol v roku 1899 zatknutý za vraždu Anežky Hrůzovej. V Polnej vypukli protižidovské nepokoje, antisemitizmus zachvátil bulvár a radikálne noviny. V tejto atmosfére sa v septembri toho istého roku konal v Kutnej Hore súdny proces, počas ktorého bol Hilsner odsúdený na trest smrti za spoluúčasť na vražde Hrůzovej. Rozsudok bol potom zrušený, ale v novom procese na súde v Písku v novembri 1900 bol Hilsner opäť odsúdený, opäť na základe nepriamych dôkazov, na trest smrti za spoluúčasť na vražde Hrůzovej a okrem toho aj na vražde Marie Klímovej, ktorá tiež zomrela v roku 1898 v lese pri Polnej. Súdy neskôr mladíkovi trest zmiernili na doživotie. K zmierneniu trestu prispelo aj úsilie Tomáša Garrigua Masaryka. Masaryk, vtedy univerzitný profesor, bol jedným z mála, ktorí sa postavili na Hilsnerovu obranu, pričom rituálnu vraždu označil za poveru a pozadie procesu za antisemitské. Tým si Masaryk vyslúžil nenávistnú reakciu verejnosti. Hilsner strávil 19 rokov vo väzení, v roku 1918 ho omilostil posledný rakúsko-uhorský cisár Karol I., ale nikdy nebol rehabilitovaný.

1903 ~ Protokoly sionských mudrcov

Dielo s názvom Protokoly sionských mudrcov bolo vydané s cieľom šíriť antisemitizmus. Popisuje fiktívny židovský plán nadvlády celého sveta. Prvýkrát vyšlo v Rusku v roku 1903. Neskôr bolo preložené do viacerých jazykov a rozširované na medzinárodnej scéne na začiatku 20. storočia.

Pozorne si prečítajte úryvok z textu od Svetozára napísaného v roku 1881.

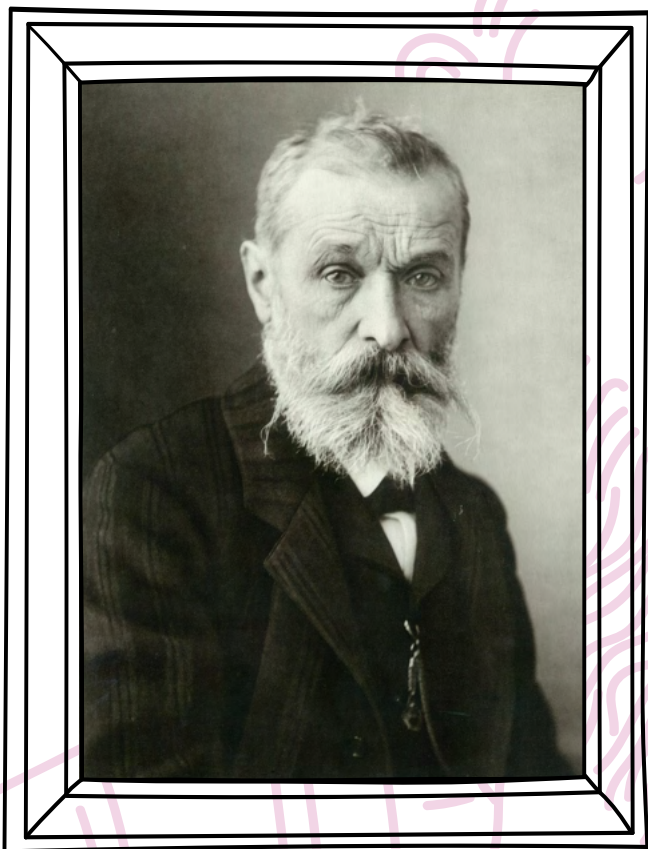
„Už za starodávna ukazovali Židia zárody tých vlastností, ktorými dnes dusia človečenstvo. Ich hrabivosť, vypínavosť, intolerancia, lešť a chabosť nechali stopy nevymazateľné.

...Pred sto rokmi bolo v Uhorsku 75 089 Židov; za 55 rokov bolo ich už 241 632 (pozn. najmä v Hornom Uhorsku, t. j. na území dnešného Slovenska), v 1870-tom roku 552 133 a odvtedy rozmnožili sa tak, že ich je vyše 600 000 duší. A ešte vždy množia sa akceleratívne, prirodzene i dosťahovaním z Haliče a pohraničných zemí. Prichodia stadiaľ bez groša v kaftanoch, s „kičkes“ za ušima, o krátky čas rozložia siete po dedine – zbohatnú, spyšnejú do drzosti, zakúpia sedliakove pozemky, uvrhajú ľud do otroctva, proti ktorému niekdajšia panština bola hračkou. Z dedín tiahnu s vylúdenými peniazmi do mestečiek a miest, úžerníčia beštiálnou nemilosrdnosťou, vplývajú na spoločnosť. Ľud, z ktorého cicajú krv i špiky, opovrhujú, znemravňujú výstupkami, o ktorých by vedeli rozprávať priatelia ľudu, stojaci mu blízko základom povolania. Veď to talmud dovoľuje.

...Bázou židovských miliónov je árendovanie (pozn. prenájom) krčiem. Z najzákladnejšej vrstvy ľudu ťahajú pálenkou a úžerou za posledný turák a podrývajú tak osnovy štátu a ľudskej spoločnosti. Nehovorte mi o výnimkách! Uznávam výnimky, uznávam, že Žid remeselník môže byť užitočným a dobre trpeným občanom. Avšak tie výnimky sú také riedke, že nestoja za reč.

...Bohatstvo Židov nesie bohatstvom zeme, v ktorej bývajú, ale je bohatstvom vražednej rasy, vedúcej hrozný boj proti všetkému, čo nenáleží k nej. Boj ten je rozsiahly, organizovaný, povedomý a skoro na celej čiare víťazný. Keby Židia založiť vedeli len jednu židovskú obec, ktorá by žila sama sebou, prácou a tvorením, ako žiť musia statočné národy a obce, dokázali by, že predsa nie sú výlučne parazitické buriny. Toho nemáš na celom šírom svete.

Kto bol vlastne Svetozár?

Svetozár Hurban Vajanský

16. 1. 1847, Hlboké - 17. 8. 1916, Martin

Svetozár Hurban Vajanský bol slovenský spisovateľ, básnik, novinár a politik, ktorý zohral významnú úlohu v slovenskom národnom a kultúrnom hnutí. Narodil sa ako najstarší syn Jozefa Miloslava Hurbana, jedného z vedúcich predstaviteľov slovenského národného obrodzenia. Študoval na rôznych gymnáziách v zahraničí. Neskôr absolvoval právnickú fakultu v Bratislave. Svoju kariéru však nakoniec zasvätil novinárstvu a národnému hnutiu.

V roku 1878 sa zúčastnil bojov v Bosne a Hercegovine ako vojak rakúsko-uhorskej armády. Po návrate sa stal redaktorom Národných novín v Martine, kde pracoval až do konca života. Prispieval do časopisov Orol a Slovenské pohľady, okolo ktorých sa sústredil slovenský literárny a kultúrny život. Za svoju novinársku a publicistickú činnosť bol trikrát uväznený.

Počas života bol vnímaný ako ideologický vodca konzervatívnej línie Slovenskej národnej strany, no zároveň sa v jeho publicistickej a literárnej činnosti prejavili aj silné antisemitské názory, ktoré ovplyvňovali jeho postoje a písanie. Vajanský často obviňoval Židov z narušenia tradičného národného a kultúrneho poriadku, čo bolo v súlade s jeho konzervatívnym, nacionalistickým pohľadom na spoločnosť.

Vajanský je považovaný za jedného z prvých realistických autorov na Slovensku. Medzi jeho najznámejšie diela patrí básnická zbierka Tatry a more (1880) a román Suchá ratolesť (1883), ktoré sa zaoberajú témami slovenského národného života. Orientoval sa na Rusko a bol presvedčený o potrebe slovanskej vzájomnosti. Silno odmietal akékoľvek „cudzí“ prvky, vrátane židovskej komunity, ktorú považoval za ohrozenie národných hodnôt.

Pracovná definícia antisemitizmu (Yad Vashem)

Antisemitizmus je isté vnímanie Židov, ktoré sa môže prejaviť ako nenávisť voči nim. Rétorické a fyzické prejavy antisemitizmu sú namierené proti židovským alebo nežidovským jedincom a/alebo ich majetku, proti inštitúciám židovskej komunity a náboženským ustanovizniam. Terčom takýchto prejavov môže byť tiež štát Izrael, chápaný ako židovské kolektívum. Antisemitizmus často obviňuje Židov z konšpirácie poškodzujúcej ľudstvo a neraz sa používa na obvinenie Židov z toho, prečo veci nefungujú. Objavuje sa v hovorenom i písanom prejave, vo vizuálnych formách a konaní a používa zlomyseľné stereotypy a negatívne charakterové črty. Súčasné príklady antisemitizmu vo verejnom živote, médiách, školách, na pracoviskách a v náboženskej sfére môžu zahŕňať napríklad:

volanie po zabíjaní alebo ubližovaní Židom, napomáhanie takémuto konaniu alebo jeho ospravedlňovanie v mene radikálnej ideológie alebo extrémistického náhľadu na náboženstvo;

klamlivé, dehumanizujúce, démonizujúce alebo stereotypné tvrdenia o Židoch ako takých alebo o moci Židov ako kolektíve – ako najmä (ale nie výlučne) mýtus o svetovom židovskom sprisahaní alebo o Židoch kontrolujúcich médiá, ekonomiku, vládu alebo ďalšie spoločenské inštitúcie;

obviňovanie Židov ako ľudu zo zodpovednosti za skutočné alebo vymyslené krivdy spáchané jednou židovskou osobou alebo skupinou, alebo aj za činy spáchané nežidmi;

popieranie faktu, rozsahu, mechanizmov (napr. plynových komôr) alebo zámernosti genocídy Židov v rukách národno-socialistického Nemecka a jeho stúpencov a komplicov.

PRACOVNÝ LIST

ÚVOD

1. Stretli ste sa s pojmom antisemitizmus? Ak áno, pri akej príležitosti?
2. Zaznamenajte, čo už viete o antisemitizme (Čo tento pojem znamená? Kedy vznikol? ...).

3. Bádanie 1

Pracujte s obrázkom (Príloha 1) na základe metódy **Pozri sa – popremýšľaj – pýtaj sa**. Detailne si prezrite obrázok a následne pár slovami zodpovedajte na otázky:

Čo vidíte?

Čo si o obrázku myslíte?

Aké otázky vám pri tomto obrázku napadajú?

4. Bádanie 2

Pozorne si preštudujte prehľad historických udalostí. Diskutujte, ako mohli tieto udalosti ovplyvniť postoj vtedajšej spoločnosti voči židovskej komunite v Uhorsku.

5. Bádanie 3

V spolupráci s pani učiteľkou/pánom učiteľom pracujte s obrázkom (Príloha 3). Do pracovného listu si zaznamenajte informácie, ktoré sú podľa vás dôležité.

6. **Bádanie 4**

Pozorne si prečítajte text od Svetozára (Príloha 4) a potom odpovedzte na otázky:

Z akého obdobia text pochádza?

Kým sa tento text zaoberá?

Ako na vás text pôsobí?

Čo bolo zámerom autora tohto článku?

Z textu vyberte a zapíšte 3 výrazy (vety), ktoré vás zarazili.

Na základe textu sa pokúste zhodnotiť, kto bol Svetozár.

7. Pozorne si preštudujte Svetozárov stručný životopis (Príloha 5)

Bádateľské otázky

8. Zodpovedajte na základe doterajších zistení:
Čo mohlo viesť Svetozára k takýmto názorom na Židov?

Aké následky mohli mať Svetozárove postoje a prejavy v dobe, v ktorej žil, aj vzhľadom na jeho postavenie?

Vyvodenie záverov

9. Prečítajte si definíciu pojmu antisemitizmus (Príloha 6). Myslíte si, že je antisemitizmus prítomný aj v súčasnej spoločnosti?

10. Čo môžete spraviť, ak poznáte niekoho, kto čelí takýmto nenávisným prejavom?

V ZEMI NIKOHO

Anotácia:

Hlavným zámerom aktivity je sledovať a analyzovať, ako vybrané udalosti roku 1938 zasiahli do života malého židovského dievčatka. Žiaci a žiačky môžu prostredníctvom dobových úradných dokumentov a spomienok vtedy mladej Gertrúdy skúmať konkrétne kroky vtedajšej slovenskej vlády voči židovskému obyvateľstvu, sledovať ich priebeh a vyhodnotiť ich dôsledky. Aj na základe Gertrúdiných osobných skúseností porozumejú mechanizmu diskriminácie v minulosti, ktorého cieľ a postupy sú rovnaké a aktuálne aj v súčasnosti.

Téma:

Deportácie časti židovského obyvateľstva z územia Slovenska v roku 1938

Vzdelávacie ciele:

- vnímať dopad veľkých dejinných udalostí cez konkrétny životný príbeh (malé dejiny)
- kriticky analyzovať historické dokumenty
- porozumieť mechanizmu diskriminácie a jeho dôsledkom
- zaujať postoj k daným témam
- rozvíjať empatiu

Pomôcky:

~ vytlačené všetky prílohy (podľa počtu skupín)
~ dataprojektor, interaktívna tabuľa, počítač

Predmety:

Dejepis
Občianska náuka

Trvanie:

45 minút

Cieľová skupina:

3. a 4. ročník SŠ

1. EVOKÁCIA

Imrich Weiner Kráľ – Bude vojna

Premietnite študentom umelecké dielo (Príloha 1). Neuvádzajte informácie o obraze.

Otvorte diskusiu:

- ~ Ako na vás obraz pôsobí? Aké emócie vo vás vyvoláva?
- ~ Opíšte, čo vidíte na obraze.
- ~ Ako sú znázornené jednotlivé postavy?

Po zodpovedaní otázok poskytnite študentom základné informácie o obraze (Príloha 1).

Spoločné uvažovanie o osobnosti Imricha Weinera Kráľa, ako aj o charaktere a zámere jeho tvorby, môže slúžiť ako evokácia či úvod k historickému obdobiu a téme aktivity. Je dôležité, aby si žiačky a žiaci uvedomovali atmosféru danej doby, spoločensko-politické zmeny a historické udalosti, ku ktorým počas nej došlo, a ich dôsledky (totalitarizmus v Európe, radikalizácia spoločnosti, atmosféra v ČSR, HSLŠ, klerikalizmus, Mníchovská dohoda, Žilinská dohoda o autonómii Slovenska, prvá Viedenská arbitráž atď.). Ako pomôcka vám poslúži časová os, ktorú si spolu doplníte (Príloha 2).

(10 minút)

2. Gertrúda Stiefelová – Deportácie 1938

a. Rozdajte žiactvu Dokumenty 110 a 111 (Príloha 3, nariadenia o deportáciách).

b. Vyzvite žiactvo, aby si tieto dokumenty pozorne preštudovalo.

(10 minút)

c. Poskytnite im čas na zodpovedanie otázok:

- ~ Kedy bolo toto nariadenie prijaté?
- ~ Kto bol jeho autorom ?
- ~ Ako sa nazýval úrad, ktorému mali príslušné orgány hlásiť priebeh deportácií?
- ~ Koho sa toto nariadenie týkalo?
- ~ Aký čas mali k dispozícii príslušné orgány na to, aby mohli tento príkaz splniť?
- ~ Uvedte tri príklady, ako toto nariadenie ovplyvnilo život tých, ktorých sa týkalo (rodina, finančná situácia, životné podmienky...).
- ~ Čím sa previnili ľudia, proti ktorým bol tento predpis prijatý?

(10 minút)

d. Rozdajte žiačkam a žiakom úryvok zo svedectva pani Gertrúdy Stiefelovej (Príloha 4) a požiadajte ich, aby si text pozorne prečítali.

(5 minút)

f. Potom im rozdajte posledný prameň – Dokument 130 (Príloha 5) a vyzvite ich, aby v Dokumentoch 130, 110 a 111 vyznačili tie pasáže, ktoré na vlastnej koži zažila pani Gertrúda Stiefelová s rodinou.

(10 minút)

Spoločné zdieľanie, diskusia a záverečná reflexia

- U Aké emócie vo vás vyvolal príbeh Gertrúdy Stiefelovej a jej rodiny?
- U Skúste zhodnotiť, čo tieto kroky voči židovskému obyvateľstvu vypovedajú o vtedajšej slovenskej vláde.
- U Prečo podľa vás vláda pristúpila k takýmto krokom?
- U Aké ľudské práva a slobody boli týmto nariadením a samotnými deportáciami v roku 1938 porušované?

Pri tejto otázke môžete pracovať s Deklaráciou ľudských práv. Nezabudnite upozorniť na skutočnosť, že je to povojnový dokument (1948), ktorého vznik a konečnú podobu ovplyvnili udalosti druhej svetovej vojny a rozsah nacistických zločinov (Príloha 6).

- U Pouvažujte a zhodnoťte, či sa takéto kroky voči určitej skupine ľudí uplatňovali aj neskôr, prípadne sa dejú v súčasnosti.

Tipy pre učiteľku/učiteľa:

Po ukončení tejto aktivity môžete zadať žiačkam a žiakom domácu úlohu, ktorá bude reflektovať tému deportácií židovského obyvateľstva v roku 1938 a zároveň podnieť ich empatiu a kritické myslenie. Úloha môže znieť nasledovne: Predstavte si, že sa zúčastníte pamätného stretnutia obetí deportácií židovského obyvateľstva z roku 1938. Napíšte krátky prejav, ktorý by ste na tomto stretnutí predniesli. V príhovore sa zamyslite nad tým, aký význam majú tieto historické udalosti pre dnešnú spoločnosť, aké ponaučenie z nich plynie a ako si máme uctiť pamiatku obetí týchto tragédií. Snažte sa do prejavu zakomponovať svoje pocity a myšlienky o potrebe pripomínania minulosti, aby sme sa vyvarovali podobných udalostí v budúcnosti.

ZDROJE

https://www.forumhistoriae.sk/sites/default/files/07_zeme-nikoho-1938-deportace-za-hranice-obcanstvi.pdf

<https://forumhistoriae.sk/sk/clanok/autonomia-slovenska-1938-1939-pociatocna-faza-holokaustu-perzekucii-uvod>

<https://forumhistoriae.sk/sk/tema/autonomia-slovenska-1938-1939-pociatocna-faza-holokaustu-perzekucii>

<https://historylab.dennikn.sk/druha-svetova-vojna/ked-tiso-deportoval-zidov/>

<https://www.holocaust.cz/dejiny/soa/holocaust-v-evropskych-zemich/holocaust-na-slovensku/zidovska-komunita-na-slovensku-1938---1945/#remark-2>

<https://www.webumenia.sk/>

<https://senxskutocnost.sng.sk/>

https://www.history.sav.sk/eknihy/Valerian-Bystricky_Od-autonomie-k-vzniku-Slovenskeho-statu.pdf

<https://www.holokaust.sk/chronologia>

https://unis.unvienna.org/unis/uploads/documents/UN75_HRConvention_SK.pdf

Zdroj: <https://www.webumenia.sk/dielo/SVK:TMP:114>

Autor: Imrich Weiner-Kráľ

Názov diela: Bude vojna

Datovanie: 1938

Inštitúcia: Galéria mesta Bratislavy

Imrich Weiner-Kráľ

bol slovenský maliar a grafik (1901 – 1978). Patril medzi umelcov, ktorí sa profilovali antifašisticky a protirežimovo. Začiatok druhej svetovej vojny ho zastihol v Paríži, kam odišiel s plánom pripraviť svoju výstavu. Vo Francúzsku sa zapojil do ilegálneho odboja, v ktorom prijal k menu prídomek Kráľ. Weiner ako ľavicový intelektuál židovského pôvodu už na sklonku 30. rokov reflektoval spoločenskú atmosféru a politickú situáciu v Európe v Československu, čo vyjadril vo viacerých svojich dielach (Bude vojna, Mobilizácia, 1938; Kalvária, Slovenská žena, 1939). V tomto duchu komponoval rôzne obrazové asociácie a symboly do nekonvenčných, ale zrozumiteľných celkov. Jasne nimi dával najavo svoje občianske i umelecké postoje.

Politickosť Weinerovej maľby sa stupňovala v kompozícii z roku 1938 s názvom Bude vojna. Drobný olej zobrazuje mlčanlivý zástup ľudí rozličných povolání, národností a veku. Tušíme, že sa tiahne do nekonečna, po ťažké chmáry na nízkej oblohe. Rezignované výrazy a miznúce tváre predvídaajú biedu a stratu ľudskosti v nastávajúcom chaose, ktorý najviac zasiahne bežný ľud. Výjav dopĺňa torzo ženského aktu, ktoré si umelec vypožičal z repertoáru surrealistických morbídností. Aj vďaka nemu dosiahol vnútorne protirečivú harmóniu smútku, absurdnosti, strachu a viery.

Zdroj: <https://www.webumenia.sk/clanok/imrich-weiner-kral-poetizmus>

Chronológia udalostí september 1938 – september 1939

~ 30. 9. 1938

Československá vláda prijala rozhodnutie veľmocí z Mníchovskej konferencie o odstúpení Sudet Nemecku. Výsledkom Mníchovskej konferencie bola aj anexia bratislavského predmestia Petržalka a hradu Devín s tamojšou obcou.

~ 6. 10. 1938

Na zjazde politických strán bola prijatá Žilinská dohoda o autonómii Slovenska.

~ 2. 11. 1938

1. Viedenská arbitráž – rozhodnutie Nemecka a Talianska o odstúpení južných území Slovenska v prospech Maďarska, po ktorých nasledovalo zosilnenie protižidovských nálad.

~ 4. 11. 1938

Ministerský predseda Jozef Tiso nariadil premiestniť nemajetných Židov, Židov s cudzou štátnou príslušnosťou a Židov bez domovskej príslušnosti zo Slovenska na územia odstúpené v prospech Maďarska.

~ 8. 12. 1938

Krajinský úrad povolil návrat vysídlených Židov späť domov.

~ 18. 12. 1938

Za asistencie Hlinkových gárd (HG) sa konali prvé voľby do autonómneho Snemu Slovenskej krajiny. Hlasovať sa mohlo iba za jednotnú kandidátku Hlinkovej slovenskej ľudovej strany (HSĽS). Židia mali vlastné volebné urny.

~ január 1939 – február 1939

Hlinkova garda organizovala surové protižidovské akcie – najväčšie sa odohrali v Trnave.

~ 28. 2. 1939

Členovia slovenskej vlády rokovali v Berlíne s Hermannom Göringom, ktorý prisľúbil hospodársku pomoc Slovensku pod podmienkou, že bude vyhlásené za samostatný štát.

~ 6. 3. 1939

Predsedníctvo vlády a snem sa rozhodli pre vytvorenie Slovenskej republiky, ale nie pre jej rýchle vyhlásenie.

~ 7. 3. 1939

Na Slovensko pricestoval nemecký miestodržiteľ v Rakúsku Seyss-Inquart, ktorý naliehal na okamžité vyhlásenie samostatného štátu.

~ 9. 3. 1939 – 10. 3. 1939

Homolov puč: české vojsko obsadilo Slovensko, keď predtým prezident ČSR Emil Hácha zbavil funkcií takmer všetkých členov slovenskej vlády a ustanovil novú vládu.

~ 13. 3. 1939

V Berlíne rokovali Jozef Tiso a Ferdinand Ďurčanský s Joachimom von Ribbentropom a Adolfom Hitlerom, ktorý povedal, že ak Slovensko ihneď nevyhlási samostatnosť, dovoľí Maďarsku, aby ho obsadilo.

~ 14. 3. 1939

Slovenský snem aklamáciou (povstaním poslancov z miesta) súhlasil s vyhlásením samostatnej slovenského štátu.

~ 23. 3. 1939

Slovenská vláda podpísala nanútenú Zmluvu o ochrannom pomere medzi Nemeckou ríšou a slovenským štátom, ktorá znamenala podriadenosť slovenského štátu v hospodárskej, vojenskej a zahranično politickej oblasti. Nemecko za to garantovalo ochranu územnej celistvosti slovenského štátu na 25 rokov.

~ 18. 4. 1939

Vláda vydala prvé protižidovské nariadenie – o definícii Žida na základe náboženských kritérií a usmernení počtu Židov v niektorých slobodných povolaniach na 4 %.

~ 20. 6. 1939

Vyšlo vládne nariadenie č. 137, ktoré umožnilo vymenovať tzv. dôverníkov do väčších priemyselných, obchodných a remeselných podnikov, čo postihlo najmä židovských majiteľov.

~ 21. 7. 1939

Snem prijal Ústavu Slovenskej republiky, ktorá umožňovala vláde vydávať nariadenia potrebné na udržiavanie poriadku a zabezpečenie záujmov štátu.

~ 1. 9. 1939

SR sa zapojila do práve začatej 2. svetovej vojny ťažením proti Poľsku na strane Nemeckej ríše.

Dokument 110

Nariadenie Jozefa Tisa zo 4. 11. 1938 o deportáciách nemajetných Židov z územia celého Slovenska na územia odstúpené Maďarsku. Bohatí Židia s majetkom nad 500 000 Kč mali byť dočasne internovaní, aby nemohli opustiť územie Slovenska.

Policajné riaditeľstvo v Bratislave, Dr. Kozinka.

Telefogram

Podľa rozdeľovača nedávať do okresov, ktoré pripadnú Maďarsku.

Z rozkazu pána ministerského predsedu Dr. Tisu nariaďuje sa za účelom dosiahnutia rýchlejšieho vyriešenia židovského problému na Slovensku premiestniť väčšinu tu usadlých Židov bez hmotných prostriedkov do postúpených území ešte pred obsadením Maďarmi. Preto je treba najneskoršie do 5. 11. 1938 urobiť tieto opatrenia:

- I.
  1. Je treba upovedomiť do 12.tej hodiny poľudňajších dňa 4. 11. 1938 všetky policajné úrady a četnícke stanice, ako aj vedúcich jednotiek Hlinkovej gardy na Slovensku, aby zadržali vo svojich obvodoch zdržujúcich Židov a postrkovali ich so svojimi rodinnými príslušníkmi v hromadných transportoch na nákladných autách najneskoršie do 24.hodiny dňa 4. 11. 1938 cez nové hranice.
  2. Treba Židom ponechať iba primerané stravné Kč 50,- na osobu.
  3. Kde povolujú miestne pomery, treba týchto Židov zaviezť do vnútra odstúpených území niekoľko km ďaleko.
  4. Treba uzamknúť a zapečatiť pomocou štátnych orgánov byty a obchodné miestnosti týchto postrkovaných Židov. Podobne majú tieto orgány zisťovať ešte pred postrkom majetko-právne pomery, keď takéto vôbec jestvujú pričom treba váhu klásť najmä na sporiteľné a bankové knižky.
  5. Úradné služobné miesta majú predložiť centrálne pre riešenie židovského problému na Slovensku policajnému riaditeľstvu v Bratislave Dr. Falatovi presný výkaz všetkých postrkovaných Židov s ich osobnými dátami ako aj zoznam všetkých uzamknutých miestností obchodov a zaisteného materiálu.
  6. Termín na tieto podania je 6. 11. 1938
  7. Zaistený materiál zostane na príslušných služobných miestach až do ďalšieho nariadenia.
- II. Všetci majetní Židia žijúci na Slovensku s majetkom vyše 500 000,- Kč majú byť vzatí najneskoršie do 24 hodín 4. 11. 1938 do dočasnej väzby, aby sa zabránilo dákemu odnášaniamu majetku. Po zistení majetku-právnych vecí majú podať úradné služobné miesta na centrálu pre riešenie židovského problému správu o každom jednotlivom prípade. Od prepustenia týchto dočasne zatknutých treba upustiť. Ďalšie úpravy udeľuje centrála pre riešenie židovského problému na Slovensku v Bratislave.
- III. Nariadenia pod I. a II. nevzťahujú sa na Židov cudzej príslušnosti (výnimku tvoria iba Židia príslušníci poľskej, nemeckej, maďarskej a rumunskej zeme). Tieto smernice upraví na svoju zodpovednosť okresný náčelník dľa miestnych pomerov.
Zdroj: Nižňanský, Eduard: Holokaust na Slovensku: Obdobie autonómie (6. 10. 1938 – 14. 3. 1939): Dokumenty, 1991, s. 228 – 230.

Dokument 111

Zmena nariadenia Jozefa Tisa zo 4. 11. 1938. Deportácie sa mali týkať len Židov – cudzincov a Židov – bezdomovcov. Súčasne bolo nariadené, aby boli Židia deportovaní do svojich domovských obcí.

Policajné riaditeľstvo v Bratislave, Srdienko

Telefogram

Ohľadom premiestnenia a zatknutia Židov, ktorý bol vydaný okresným úradom podľa rozhodnutia ministerského predsedu Slovenskej krajiny, pozmeňujeme takto:

1. Židia, cudzinci: poľskí, maďarskí atď., bezdomovci nech sú ihneď premiestnení autobusmi alebo inými prostriedkami do odstúpeného územia ešte pred obsadením Maďarmi do hĺbky najmenej 20 km.
2. Židia, ktorí nemajú domovské právo v obci, kde sa zdržujú, nech sú urýchlene vypovedaní do ich domovských obcí. Ohľadom peňazí a zapečatení bytov zostáva v platnosti telefogram pôvodný. Dajte ďalej okresným úradom dľa rozdeľovača. 4. 11. 1938, o 21:20 Dolejš.

Zdroj: Nižňanský, Eduard: Holokaust na Slovensku: Obdobie autonómie (6. 10. 1938 – 14. 3.1939): Dokumenty, 1991, s. 230.

Úryvok zo svedectva pani Gertrúdy Stiefelovej

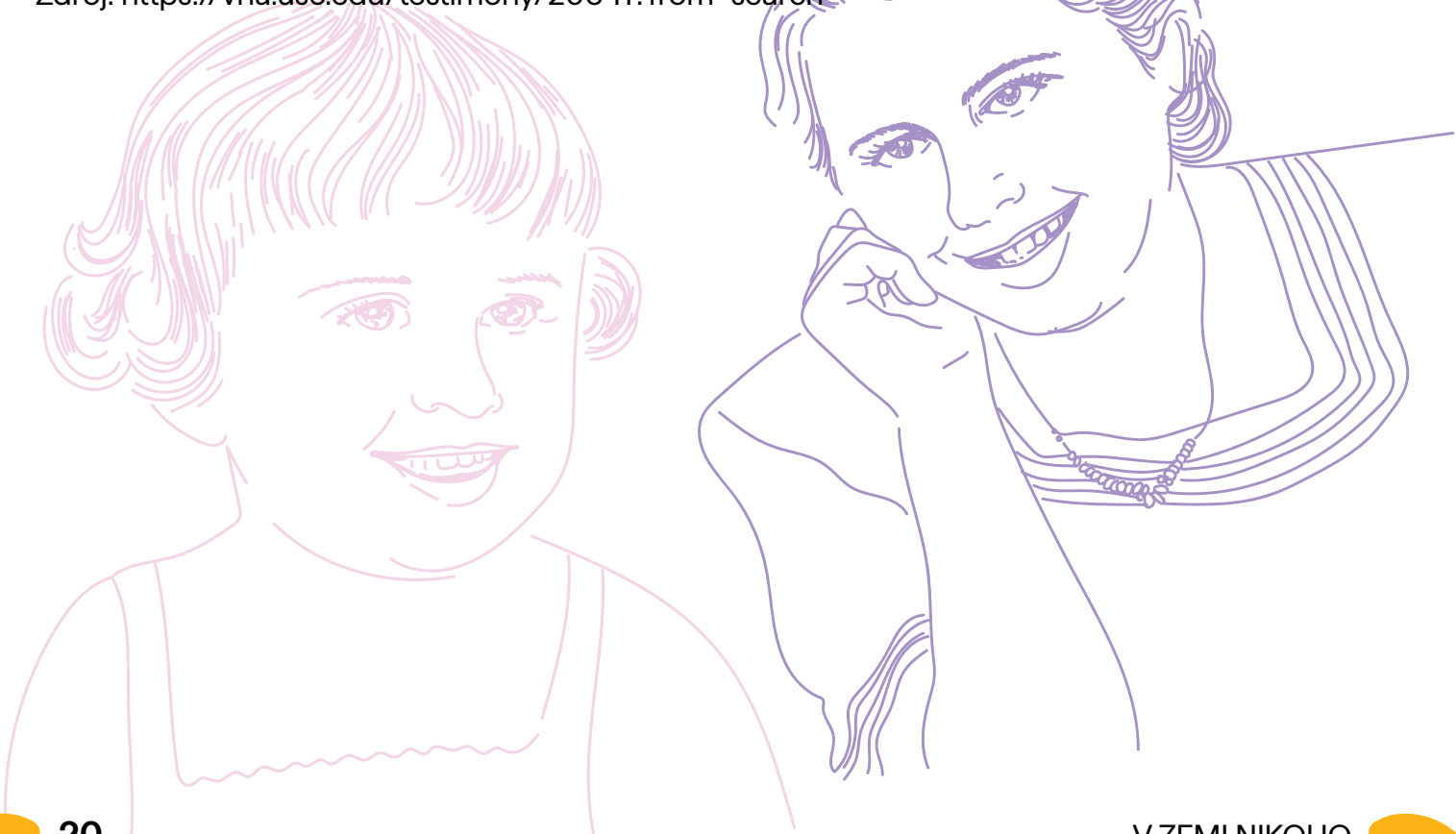
„4. novembra 1938, bol vtedy piatok, prišli pre nás žandári. Požiadali nás, aby sme sa pozbierali, zobrali si kabáty a išli s nimi. Nič sme si nemohli zobrať so sebou. Pamätám si, že môj nebohý otec stihol pod pazuchu zobrať peceň čerstvo upečeného chleba a moja mama si zase schovala nejaké peniaze. Zobrali nás do školy. Už tam bolo veľa ľudí. Potom nás dali do dvoch autobusov a vyviezli na hranicu. Už vtedy sa hovorilo, že Slovensku odoberú časť územia, ktoré pripadne Maďarsku. Lučenec, Levice, to už bolo ich. Vyložili nás v noci na cestu a prikázali nám, aby sme šli kadiaľ chceme. A že sa nesmieme vrátiť naspäť, lebo budú strieľať. Tak sme kráčali ďalej. Pamätám si, že sa tam zrazu objavil voz, na ktorý nastúpili deti, chorí, alebo tí, čo už nevládali. Tak sme došli do dediny Pinciná, pri Lučenci. Prichýlila nás jedna židovská rodina. Poskytla nám slamu a tam sme nocovali. Ráno sme pokračovali ďalej a prišli sme do Lučenca, na židovskú obec. Tam nám určili, že kto by nás mohol prichýliť. Nemali sme nič, ani oblečenie. Dávali nám jesť, chodili sme tam obedovať a večerať. Neboli sme stále v jednej rodine. Menilo sa to. Raz sme tu spali, raz sme tam spali. Raz sme tu jedli, raz sme tam jedli. No a potom prišli Maďari. Nepamätám si presne, v ktorý deň sa to udialo, ale pamätám si ako prišli. Veľká sláva to bola. Ľudia stáli na ulici, vítali ich. Všade boli zástavy, koberce na oknách. V Lučenci prevažovalo maďarské obyvateľstvo. A my sme sa práve vtedy presťahovali do ďalšej rodiny. Tam sme dostali takú malú izbičku. Boli tam dve postele. Na jednej spal ocko a na druhej ja s mamou. A v noci sme dostali jeden hrozný veľký kameň do okna. Kebyže nebola na okne roleta, tak by nás možno aj trafil. Sklo bolo všade. Tak sme odtiaľ odišli a presunuli sme sa k takej staršej rodine. Tam sme už žili dlhšie. Medzitým naša rodina v Banskej Bystrici vybavila, že nám vrátili kľúče od bytu. Lebo nám ho zapečatili. Mamka sa tam nachvíľu vrátila a zobrala z bytu tie najnutnejšie veci. Potom sme odišli k otcovej rodine do Győru.“

Pozn.: Gertrúda Stiefelová sa narodila 18. apríla 1928 v Banskej Bystrici.

V roku 1997 bolo v Košiciach zaznamenané jej svedectvo o tom, ako prežila holokaust. Úryvok vychádza práve z tohto svedectva.

Kód rozhovoru: 20641

Zdroj: <https://vha.usc.edu/testimony/20641?from=search>

Dokument 130

Hlásenie okresného úradu v Banskej Bystrici z 8. 11. 1938 Prezídiu krajiniského úradu o priebehu deportácií v okrese. Informácia o zbierke židovských obyvateľov Banskej Bystrice, ktorí odovzdali 1 380 000 Kč.

Okresný úrad v Banskej Bystrici

Číslo 2600/1939 prez., Banská Bystrica 8. 11. 1938

Premiestňovanie Židov na Slovensku

Policačné riaditeľstvo (centrála pre riešenie židovského problému) v Bratislave.

V horeuvedenej veci sa podáva táto správa:

Dňa 4. 11. 1938 po dôjdení telefonogramu boli pomocou evidencie cudzincov, bezdomovcov a voličských zoznamov zistení Židia a zariadené toto:

Večer toho samého dňa bolo dvoma autobusmi vyvezených za Lučenec do priestoru, ktorý má pripadnúť Maďarsku, 40 osôb, ktoré tam boli ponechané.

Dňa 6. 11. toho roku bolo zistené, že z týchto sa 4 osoby vrátili do Banskej Bystrice bez toho, aby im to bolo povolené, následkom čoho ich okresný úrad znovu dal vyviešť za súčinnosti Hlinkovej gardy v Banskej Bystrici za Lučenec. Soznam osôb, ktoré boli týmto spôsobom na obsadiť sa majúce územie vykázané a odvezené, sa pripojuje.

Dňa 4. 11. 1938 boli vzatí do dočasnej väzby Židia na Slovensku žijúci, s majetkom vyše 500 000,- Kč a boli držaní vo väzbe až do večera dňa 5. 11. 1938. Na telefonicky vyžiadané a obdržané pokyny od Dr. Faláta boli prepustení a boli im vrátené zaistené hotovosti a cennosti, ktoré boli u nich nájdené a na okresnom úrade uschované. Výkaz týchto zaistených hotovostí a cenností v počte 21 kusov sa predkladá na vedomie. Výkaz je vyhotovený pre každého jednotlivca zvlášť. Okrem toho sa predkladá 26 zápisní o zistení majetkového stavu bohatých Židov z Banskej Bystrice. Taktiež sa pripojuje zoznam peňazí, cenných predmetov a kľúčov zabavených od židovských obchodníkov odvezených za hranice. Židia boli postupom úradu proti nim prekvapení a nemali času nejaké cennosti zašantročiť. Po ich odvezení na územie, ktoré pripadne Maďarsku, dochádzali na okresný úrad ich rodinní príslušníci intervenovať, aby ich mohli navštíviť a žiadali aj povolenie návratu. Okresný úrad návrat nepovolil. Povolilo sa len vziať najnutnejšie šatstvo a dokumenty a doručiť im. Podľa dosiaľ nie bezpečne zistených správ odvezených Židov v Lučenci sa ujali Maďari a čiastku poslali naspäť na Slovensko. Ako je už vyššie spomenuté, okresný úrad štyri osoby, ktoré sa neodôvodnene vrátili, poslal znovu za Lučenec.

Napokon sa poznamenáva, že 25 židov z Banskej Bystrice dobrovoľne, bez vyzvania a bez nátlaku pomohlo slovenskej vláde 1 380 000,- Kč. Prosím o zdelenie Vášho stanoviska.

Okresný náčelník

Zdroj: Nižňanský, Eduard: Holokaust na Slovensku: Obdobie autonómie (6. 10. 1938 – 14. 3.1939): Dokumenty, 1991, s. 262 – 263.

75 VŠEOBECNÁ DEKLARÁCIA ĽUDSKÝCH PRÁV

DÔSTOJNOSŤ, SLOBODA A SPRAVODLIVOSŤ PRE VŠETKÝCH

PREAMBULA

Vo vedomí, že uznanie prirodzenej dôstojnosti a rovných a neodcudziteľných práv členov ľudskej rodiny je základom slobody, spravodlivosti a mieru na svete,

že neuznanie ľudských práv a pohrdanie nimi viedlo k barbarským činom, ktoré urážajú svedomie ľudstva, a že vybudovanie sveta, v ktorom ľudia zbavení strachu a núdze sa budú tešiť slobode prejavu a presvedčenia, bolo vyhlásené za najvyšší cieľ ľudstva,

že je nutné, aby sa ľudské práva chránili zákonom, ak nemá byť človek donútený uchýliť sa, až keď všetko ostatné zlyhalo, k odboju proti tyranii a útlaku,

že je nutné podporovať rozvoj priateľských vzťahov medzi národmi,

že národy Organizácie Spojených národov zdôraznili v Charte znovu svoju vieru v základné ľudské práva, v dôstojnosť a hodnotu ľudskej osobnosti, v rovnaké práva mužov a žien, že sa rozhodli podporovať sociálny pokrok a vytvoriť lepšie životné podmienky vo väčšej slobode,

že členské štáty prevzali záväzok zaistiť v spolupráci s Organizáciou Spojených národov všeobecné uznávanie a zachovávanie ľudských práv a základných slobôd a

že rovnaké chápanie týchto práv a slobôd má nesmierny význam pre dôsledné splnenie tohto záväzku, vyhlasuje

VALNÉ ZHROMAŽDENIE

túto Všeobecnú deklaráciu ľudských práv ako spoločný cieľ pre všetky národy a všetky štáty, aby sa každý jednotlivec a každý orgán spoločnosti, majúci túto deklaráciu stále na mysli, snažil vyučovaním a výchovou rozšíriť úctu k týmto právam a slobodám a zaistiť postupnými opatreniami vnútroštátnymi i medzinárodnými ich všeobecné a účinné uznávanie

a zachovávanie ako medzi ľuďom členských štátov samotných, tak medzi ľuďom území, ktoré sú pod ich správou.

Článok 1

Všetci ľudia sa rodia slobodní a sebe rovní, v ich dôstojnosti a právach. Sú obdarení rozumom a svedomím a majú navzájom konať v duchu bratstva.

Článok 2

Každý má všetky práva a všetky slobody, vyhlásené v tejto deklarácii, bez ohľadu na rasu, farbu, pohlavie, jazyk, náboženstvo, politické alebo iné zmýšľanie, národnostný alebo sociálny pôvod, majetok, rod alebo iné postavenie.

Žiaden rozdiel sa nebude robiť na základe politického, právneho alebo medzinárodného postavenia krajiny alebo územia, ku ktorému osoba patrí, či je to krajina alebo územie nezávislé, poručnícke, nesamosprávne alebo podrobené akémukoľvek inému obmedzeniu suverenity.

Článok 3

Každý má právo na život, slobodu a osobnú bezpečnosť.

Článok 4

Nikto nesmie byť držaný v otroctve alebo v nevoľníctve, všetky formy otroctva a obchodu s otrokmi sú zakázané.

Článok 5

Nikto nesmie byť mučený alebo podrobený krutému, neľudskému alebo ponižujúcemu zaobchádzaniu alebo trestu.

Článok 6

Každý má právo, aby bol všade uznávaný jeho právny status.

Článok 7

Všetci sú si pred zákonom rovní a majú právo na rovnakú zákonnú ochranu bez akejkolvek diskriminácie. Všetci majú právo na rovnakú ochranu proti akejkolvek diskriminácii, ktorá porušuje túto deklaráciu, a proti akémukoľvek podnecovaniu k takej diskriminácii.

Článok 8

Každý má právo na účinnú ochranu príslušnými vnútroštátnymi súdmi proti činom porušujúcim základné práva, ktoré mu priznáva ústava alebo zákon.

Článok 9

Nikto nesmie byť svojvoľne zatknutý, zadržaný alebo vyhostený.

Článok 10

Každý má rovnaké právo, aby bol spravodlivo a verejne vypočutý nezávislým a nestranným súdom, ktorý rozhoduje o jeho právach a povinnostiach a o akomkoľvek trestnom obvinení, vznesenom proti nemu.

Článok 11

(1) Každý, kto je obvinený z trestného činu, má právo, aby bol považovaný za nevinného, kým nie je zákonným postupom dokázaná jeho vina vo verejnom procese, pri ktorom mal všetky záruky nevyhnutné na jeho obhajobu.

(2) Nikto nesmie byť uznaný vinným zo spáchania akéhokoľvek trestného činu spočívajúceho v konaní alebo opomenutí, ktoré v čase, keď bolo spáchané, nebolo trestným činom podľa vnútroštátneho alebo medzinárodného práva. Rovnako nesmie byť uložený ťažší trest ako trest, ktorý mohol byť uložený v čase, keď bol trestný čin spáchaný.

Článok 12

Nikto nesmie byť vystavený svojvoľnému zasahovaniu do súkromného života, rodiny, domova alebo korešpondencie, ani útokom na svoju česť a povesť. Každý má právo na zákonnú ochranu proti takýmto zásahom alebo útokom.

Článok 13

(1) Každý má právo slobodne sa pohybovať a slobodne si zvoliť bydlisko v každom štáte.

(2) Každý má právo opustiť ktorúkoľvek krajinu, i svoju vlastnú, a vrátiť sa do svojej krajiny.

Článok 14

(1) Každý má právo vyhľadať a získať v iných krajinách azyl pred prenasledovaním.

(2) Toto právo nemožno uplatňovať v prípade stíhania začatého na základe nepolitických trestných činov alebo na základe činov, ktoré sú v rozpore s cieľmi a zásadami Organizácie Spojených národov.

Článok 15

(1) Každý má právo na štátnu príslušnosť.

(2) Nikto nesmie byť svojvoľne zbavený svojej štátnej príslušnosti, ani práva svoju štátnu príslušnosť zmeniť.

Článok 16

(1) Muži a ženy, ktorí dosiahli plnoletosť, majú právo bez obmedzenia z dôvodov rasovej, národnostnej alebo náboženskej príslušnosti, uzavrieť manželstvo a založiť rodinu. Majú nárok na rovnaké práva na uzavretie manželstva, rovnaké práva počas manželstva aj pri jeho zrušení.

(2) Manželstvo môže byť uzavreté len so slobodným a riadnym súhlasom nastávajúcich manželov.

(3) Rodina je prirodzenou a základnou jednotkou spoločnosti a má nárok na ochranu tak zo strany spoločnosti, ako aj štátu.

Článok 17

(1) Každý má právo vlastniť majetok sám, rovnako ako aj spolu s inými.

(2) Nikto nesmie byť svojvoľne zbavený svojho majetku.

Článok 18

Každý má právo na slobodu myslenia, svedomia a náboženstva; toto právo zahŕňa aj slobodu zmeniť svoje náboženstvo alebo vieru, ako aj slobodu prejavovať svoje náboženstvo súkromne, vyučovaním, vykonávaním náboženských úkonov, bohoslužbou a zachovávaním obradov.

Článok 19

Každý má právo na slobodu presvedčenia a prejavu, toto právo nepripúšťa, aby niekto trpel ujmu pre svoje presvedčenie a zahŕňa právo vyhľadávať, prijímať a rozširovať informácie a myšlienky všetkými prostriedkami a bez ohľadu na hranice.

Článok 20

(1) Každému je zaručená sloboda pokojného zhromažďovania a združovania sa.

(2) Nikto nesmie byť nútený, aby bol členom nejakého združenia.

Článok 21

(1) Každý má právo, aby sa zúčastnil na správe svojej krajiny, buď priamo alebo prostredníctvom slobodne volených zástupcov.

(2) Každý má právo vstúpiť za rovnakých podmienok do verejných služieb svojej krajiny.

(3) Základom vládnej moci je vôľa ľudu, táto vôľa má byť vyjadrená v pravidelných a riadnych voľbách, na základe všeobecného a rovného hlasovacieho práva tajným hlasovaním alebo iným rovnocenným postupom zabezpečujúcim slobodu hlasovania.

Článok 22

Každý človek má ako člen spoločnosti právo na sociálne zabezpečenie a nárok na to, aby mu boli národným úsilím aj medzinárodnou súčinnosťou a v súlade s organizáciou a prostriedkami príslušného štátu zaručené hospodárske, sociálne a kultúrne práva, nevyhnutné pre jeho dôstojnosť a slobodný rozvoj jeho osobnosti.

Článok 23

(1) Každý má právo na prácu, na slobodnú voľbu zamestnania, na spravodlivé a uspokojivé pracovné podmienky a na ochranu pred nezamestnanosťou.

(2) Každý má bez akejkolvek diskriminácie nárok na rovnaký plat za rovnakú prácu.

(3) Každý pracujúci má právo na spravodlivú a primeranú odmenu, ktorá zabezpečuje jemu samému a jeho rodine živobytie zodpovedajúce ľudskej dôstojnosti, a doplnená, v prípade potreby, inými prostriedkami sociálneho zabezpečenia.

(4) Každý má právo na ochranu svojich záujmov zakladať odborové organizácie a pristupovať k nim.

Článok 24

Každý má právo na odpočinok a zotavenie, na rozumné vymedzenie pracovných hodín a pravidelnej platenej dovolenky.

Článok 25

(1) Každý má právo na takú životnú úroveň, ktorá môže zabezpečiť jemu i jeho rodine zdravie a blahobyt, vrátane stravy, ošatenia, bývania, lekárskej starostlivosti, ako aj potrebných sociálnych služieb, má právo na zabezpečenie v nezamestnanosti, v chorobe, pri pracovnej nespôsobilosti, pri odvovení, v starobe alebo v iných prípadoch straty zárobkových možností, ktoré nastali za okolností nezávislých od jeho vôle.

(2) Materstvo a detstvo majú nárok na zvláštnu starostlivosť a pomoc. Všetky deti, či už narodené v manželstve alebo mimo neho, majú rovnakú sociálnu ochranu.

Článok 26

(1) Každý má právo na vzdelanie. Vzdelanie je bezplatné, aspoň v začiatkových a základných stupňoch. Základné vzdelanie je povinné. Technické a odborné vzdelanie je všeobecne prístupné a vyššie vzdelanie má byť rovnako prístupné každému podľa jeho schopností.

(2) Vzdelanie má smerovať k plnému rozvoju ľudskej osobnosti a k posilneniu úcty k ľudským právam a základným slobodám. Má napomáhať k vzájomnému porozumeniu, znášanlivosti a priateľstvu medzi všetkými národmi a všetkými rasovými i náboženskými skupinami, ako aj rozvoju činnosti Organizácie Spojených národov na zachovanie mieru.

(3) Rodičia majú prednostné právo vybrať druh vzdelania, ktorý bude poskytnutý ich deťom.

Článok 27

(1) Každý má právo slobodne sa zúčastňovať na kultúrnom živote spoločnosti, mať potešenie z umenia a zúčastniť sa na vedeckom pokroku a na jeho výdobytkoch.

(2) Každý má právo na ochranu morálnych a materiálnych záujmov, ktoré vyplývajú z jeho vedeckej, literárnej alebo umeleckej tvorby.

Článok 28

Každý má právo na to, aby vládol taký sociálny a medzinárodný poriadok, v ktorom by sa práva a slobody vyhlásené v tejto deklarácii uskutočňovali v plnom rozsahu.

Článok 29

(1) Každý má povinnosti voči spoločnosti, iba v nej môže slobodne a plne rozvinúť svoju osobnosť.

(2) Vo výkone svojich práv a slobôd je každý podrobený iba takým obmedzeniam, ktoré stanoví zákon a ktoré slúžia výhradne k zabezpečeniu náležitého uznávania a zachovávania práv a slobôd iných, ako aj k uspokojeniu spravodlivých požiadaviek morálky, verejného poriadku a všeobecného blaha v demokratickej spoločnosti.

(3) Výkon týchto práv a slobôd nesmie byť v žiadnom prípade v rozpore s cieľmi a zásadami Organizácie Spojených národov.

Článok 30

V tejto deklarácii sa nesmie nič vykladať tak, aby to oprávňovalo akýkoľvek štát, skupinu alebo osobu vyvíjať činnosť alebo dopúšťať sa činov, ktoré by smerovali k potlačeniu niektorého z práv alebo slobôd v tejto deklarácii vyhlásených.

PRACOVNÝ LIST

1. Práca s dokumentmi č. 110 a 111

Pozorne si preštudujte dokumenty a odpovedajte na nasledujúce otázky:
Kedy bolo toto nariadenie prijaté?

Kto bol jeho autorom?

Ako sa nazýval úrad, ktorému mali príslušné orgány hlásiť priebeh deportácií?

Koho sa toto nariadenie týkalo?

Aký čas mali k dispozícii príslušné orgány na to, aby mohli tento príkaz splniť?

Ako hodnotíte takéto nariadenie? Akú emóciu vo vás vyvoláva?

Čím sa previnili ľudia, proti ktorým bol tento predpis prijatý?

2. Práca so svedectvom Gertrúdy Stiefelovej a dokumentom č. 130

Pozorne si prečítajte úryvok zo svedectva Gertrúdy Stiefelovej. V dokumente č. 130, ale tiež v dokumentoch, s ktorými ste pracovali v predchádzajúcom kroku, vyznačte tie pasáže, ktoré na vlastnej koži zažila pani Gertrúda Stiefelová a jej rodina.

VYLÚČENÍ Z PRIPOMÍNANIA

Anotácia:

Hlavným zámerom vzdelávacej aktivity je otvoriť diskusiu o holokauste Rómov – téme, ktorá je často prehliadaná a nevenuje sa jej dostatočná pozornosť. Aktivita umožní žiačkam a žiakom pracovať s autentickými dobovými fotografiami a úryvkami z príbehu preživšej, prostredníctvom ktorých lepšie porozumejú priebehu, súvislostiam a dopadu historických udalostí na životy rómskeho obyvateľstva. Prostredníctvom reflexie sa žiactvo zamyslí nad tým, ako na základe stereotypov a predsudkov vnímame, zovšeobecňujeme a posudzujeme ľudí z rôznych minoritných skupín. Aktivita ich nasmeruje k uvedomeniu, kam až môže viesť nenávisť a diskriminačné správanie, s odkazom na extrémne následky v minulosti, ku ktorým patrí aj holokaust Rómov a Sintov počas druhej svetovej vojny.

Vzdelávacie ciele:

- poznať konkrétne udalosti súvisiace s holokaustom Rómov na Slovensku
- kriticky analyzovať jednotlivé materiály (fotografie, texty)
- porozumieť mechanizmu diskriminácie rómskej menšiny v danej dobe a identifikovať jeho dôsledky
- rozvíjať empatiu prostredníctvom priblíženia konkrétnych príbehov
- uvedomovať si svoje stereotypy, predsudky a vedome s nimi pracovať
- zaujať postoj k téme holokaustu Rómov na Slovensku a vedieť o ňom diskutovať

Pomôcky:

~vytlačené všetky prílohy
(podľa počtu skupín)
~dataprojektor
~interaktívna tabuľa, počítač

Predmety:

Dejepis
Občianska náuka

Trvanie:

90 minút

Cieľová skupina:

9. ročník ZŠ
3. a 4. ročník SŠ

1. **Rozdeľte žiactvo** do 4 – 5-členných skupín (podľa celkového počtu žiačok a žiakov v triede).
2. **Pracujte s fotografiou Karla Stojku.** Je dôležité, aby ste žiactvu v tejto časti aktivity neprezradili meno chlapca a príbeh jeho fotografie.

Práca v skupinách

- a. Rozdajte do skupín fotografiu chlapca (Príloha 1).
- b. Vyzvite žiačky a žiakov, aby si fotografiu pozorne prezreli a spoločne vo svojich skupinách odpovedali na nasledujúce otázky:
  - ~ Ako na vás pôsobí fotografia?
  - ~ Pri akej príležitosti mohla byť zhotovená?
  - ~ Čo viete povedať o osobe na fotografii?
 (5 minút)
- c. Rozdajte do skupín ďalšiu fotografiu chlapca (Príloha 2).
- d. Vyzvite žiačky a žiakov, aby si fotografiu pozorne prezreli a spoločne vo svojich skupinách opätovne odpovedali na nasledujúce otázky:
  - ~ Ako na vás pôsobí fotografia?
  - ~ Pri akej príležitosti mohla byť zhotovená?
  - ~ Čo viete povedať o osobe na fotografii?
 (10 minút)

Spoločná diskusia

- e. Debátujte so žiačkami a žiakmi. Počúvajte ich odpovede, ale nekomentujte ich. Informácie o Karlovi Stojkovi a jeho fotografii v tomto kroku stále neprezrádzajte.
  - ~ Ako sa zmenil váš pohľad na chlapca na fotografii?
  - ~ Čo o ňom dokážeme zistiť z fotografie?
  - ~ Prečo bol podľa vás zaradený do evidencie gestapa?
 (10 minút)

3. Pracujte s úryvkami z príbehu Eleny Lackovej

Práca v skupinách

- a. Informujte žiactvo o tom, že v nasledujúcej časti aktivity bude pracovať s príbehom rómskej spisovateľky Eleny Lackovej, ktorá vo svojich úryvkoch spomína na obdobie slovenského štátu.
- b. Rozdajte do každej skupiny jeden z troch úryvkov z príbehu Eleny Lackovej (Príloha 3 – 5). Každá skupina tak bude pracovať s iným textom. Vyzvite žiačky a žiakov, aby si text pozorne prečítali a vyriešili dané úlohy:
  - ~ Na základe textu skúste sformulovať, aké opatrenia boli počas slovenského štátu prijaté proti rómskemu obyvateľstvu. Vyznačte časti textu, ktoré tieto opatrenia opisujú.
  - ~ Na základe textu napíšte, ako sa počas týchto udalostí cítila Elena Lacková.
  - ~ Diskutujte, aké mali tieto opatrenia dopad na život Eleny Lackovej a jej rodiny.
  - ~ Zistite, v ktorý deň si na Slovensku pripomíname pamiatku obetí holokaustu Rómov. K akej historickej udalosti sa tento dátum viaže?
  - ~ Zistite, či je vo vašej obci alebo meste pamätník pripomínajúci holokaust Rómov.

Úloha pre učiteľku/učiteľa: Kým bude vaše žiactvo riešiť zadané úlohy, vy si pripravte časovú os, s ktorou budete pracovať pri ďalšom kroku aktivity (Príloha 6).
(10 minút)

Diskusia

- c. Vyzvite skupiny, aby postupne stručne zhrnuli spomienky Eleny Lackovej a naformulovali protirómske opatrenia. Následne ich spoločne zaradte do časovej osi, ktorú ste si pripravili. V závere žiakom detailnejšie vysvetlite, kto bola Elena Lacková.
(20 minút)

Otvorte záverečnú reflexiu:

☞ Prečo bol podľa vás Karl Stojka zaradený do evidencie gestapa?

Po zodpovedaní tejto otázky oboznámte žiactvo s príbehom fotografie Karla Stojku. Potom pokračujte v reflexii.

☞ Sú aj dnes ľudia posudzovaní iba podľa toho, k akej skupine patria?

☞ Kedy a v akých situáciách sa to deje?

☞ K akej historickej udalosti sa viaže deň, počas ktorého si na Slovensku pripomíname pamiatku rómskych obetí holokaustu?

☞ Vedeli ste o holokauste Rómov? Prečo sa podľa vás hovorí o holokauste Rómov tak málo?
(15 minút)

Odporúčané zdroje pre učiteľku/učiteľa:

Rómovia a druhá svetová vojna. Čítanka. Bratislava: Nadácia Milana Šimečku, 2006, 189 s. ISBN 80-89008-20-8.

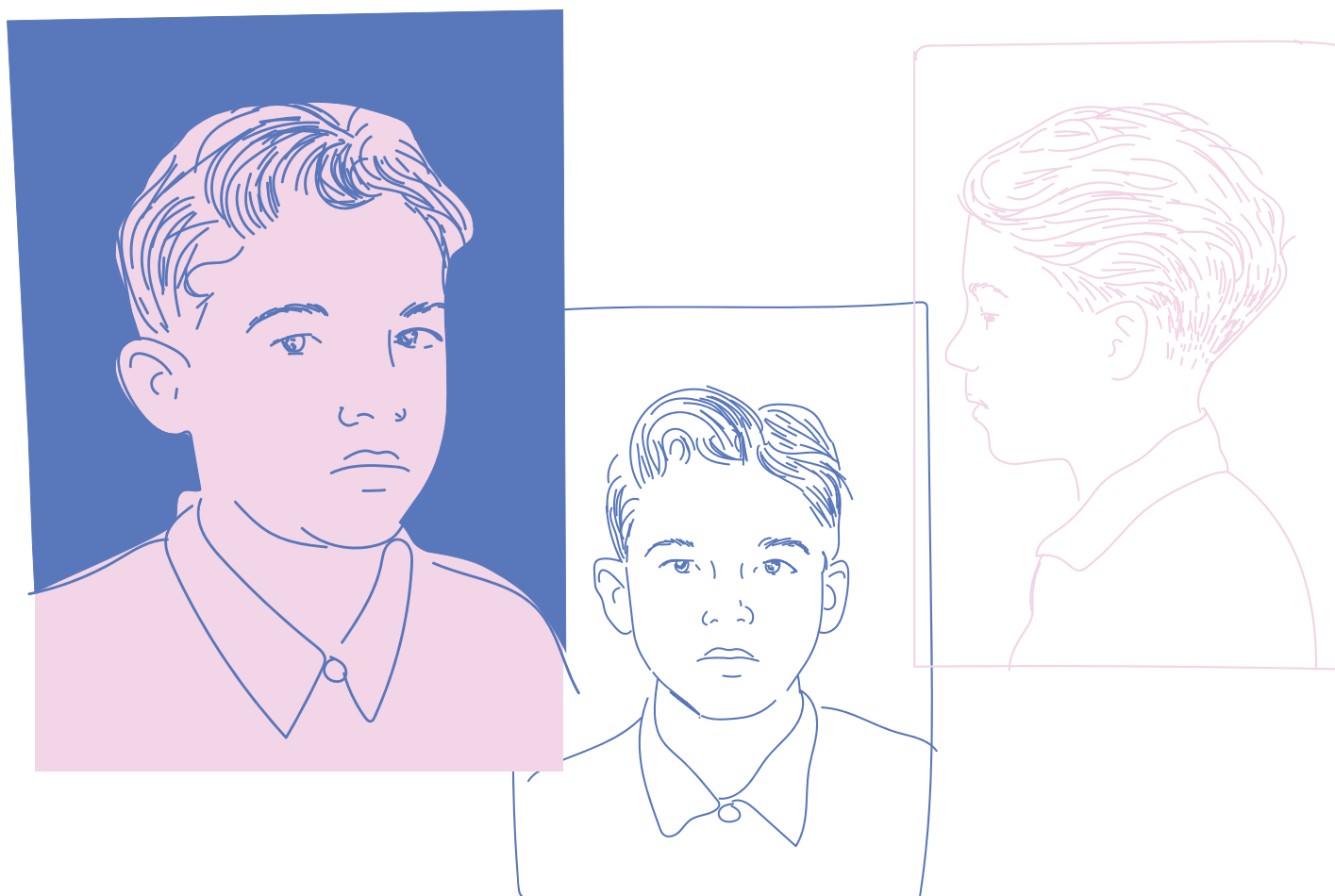
LACKOVÁ, Elena: Narodila som sa pod šťastnou hviezdou. Bratislava: BRAK, 2022, 343 s. ISBN 978-80-974409-1-6.

<https://romasintigenocide.eu/sk/>

<http://www.romanejile.sk/rh/irodalom/cigany-koltok-irok/elena-lackova>

<https://www.litcentrum.sk/autor/elena-lackova>

<https://magazin.pametnaroda.cz/pribehy-pametniku/pred-sto-lety-se-narodila-romska-spisovatelka-elena-lackova>

Študijný materiál pre učiteľku/učiteľa:

Fotografia Karla Stojku bola zhotovená vo Viedni v roku 1940, keď mal 9 rokov. Nemecký federálny archív Berlin Lichterfelde, Nemecko.
Zdroj: <https://romasintigenocide.eu/sk/a/7>

Registračná karta Karla Stojku pod menom Karl Rigo bola vytvorená zamestnancami „rasového výskumníka“ Roberta Rittera v roku 1940.
Nemecký federálny archív, Berlín Lichterfelde, Nemecko.
Zdroj: <https://romasintigenocide.eu/sk/c/3>

O Karlovi Stojkovi

Karl Stojka sa narodil v roku 1931 v malej dedine v Dolnom Rakúsku. Jeho rodina patrila do rómskej podskupiny Lovárov. Boli to majetní obchodníci s koňmi, ktorí v lete cestovali cez kraje Štajersko, Burgenland a Dolné Rakúsko. Počas zimy zväčša ostávali niekde v okolí Viedne. Po nacistickej okupácii Rakúska rodiny viac nemohli v lete cestovať a usadili sa vo Viedni. Deti – Karl, jeho tri sestry a dvaja bratia – nastúpili do školy vo Viedni a čoskoro si tam našli mnohých priateľov. Dievčenské meno jeho matky bolo Sidi Stojka, ale často používali priezvisko Rigó, keďže boli príbuzní veľkej a známej lovarskej rodiny.

Národní socialisti prijali množstvo zákonov a nariadení, ktoré označovali všetkých Rómov a Sintov ako „rodených zločincov“. Tvrdili, že aj keď Róm ešte nespáchal zločin, skôr či neskôr ho spácha, lebo je to súčasť jeho biologického dedičstva. V záujme „prevencie pred kriminalitou“ preto národní socialisti zatýkali nielen tých, ktorí zločin naozaj spáchali, ale aj ľudí, o ktorých sa domnievali, že by ho jedného dňa spáchať mohli.

Raz v noci nás zobudilo trúbenie áut. Do osady vtrhli gardisti. Bolo ich ako havranov. Medzi nimi žandári s puškami a bajonetmi. Vyháňali nás z domov: „Vstávať! Marš von, žobrota cigánska!“ Bol november, v ľadovom vetre poletoval sneh. Veliteľ oznámil nášmu ockovi, že podľa toho a toho zákona cigánsky živel nebude trpený medzi poriadnym obyvateľstvom a musí sa vysťahovať z blízkosti osád a verejných ciest na odlahlé miesta, aby nešíril nákazu a nebudil pohoršenie. Príslušné orgány nám určili miesto na Korpáši. Korpáš bol zalesnený kopec asi dva kilometre od mestečka. Z rozhodnutia príslušných orgánov má byť výkon sťahovania uskutočnený ihneď a okamžite. Kto z Rómov nerozumel úradníckej hantírke, hneď pochopil, o čo ide, keď žandári a gardisti začali z chatrčí vyhadzovať ľudí, deti, hrnce a periny. „Hybaj, čierne plemeno, ťahajte, kam patríte! Pohnite sa!“ Deti plakali, ženy kvílili, trhali si vlasy. (...) Dnes si už ani nedokážem spomenúť, ako sme sa vôbec na ten Korpáš dostali, pretože od hrôzy, zimy a utrpenia sme vôbec neboli pri zmysloch. (...) Doputovali sme na Korpáš. Bola noc, padal dážď so snehom. Každá rodina si založila oheň a nejakú noc tú strašnú noc prečkali. Ráno sme si začali stavať chatrče. Z čoho sa dalo. Jeden dobrý sedliak nám požičal kone a voz, a tak sme si postupne navozili, čo sa dalo využiť z našich rozbúraných domčekov. (...) Ešte sme nemali chatrč dostavanú a ocko dostal zápal pľúc. Uložili sme ho na zem na periny. (...) Ocko ležal v teple a mamka šla do dediny vyžobrať niečo do úst. My sme medzitým stavali chatrč a neustále sme pozerali dole k dedine, či už nejde mamka s jedlom. Báli sme sa, že ocko umrie, ak sa nenaje. (s. 158 – 159)

Zdroj: LACKOVÁ, Elena: Narodila som sa pod šťastnou hviezdou. Bratislava: BRAK, 2022. 343 s. ISBN 978-80-974409-1-6.

Jedného dňa sa v osade objavil bubeník, bubnoval ako divý, a keď sme všetci vyšli z chatrčí, vyhlásil, že cigáni sú postavení mimo zákona. To znamená, že nemajú prístup do krčiem a verejných podnikov, nesmú vstúpiť do obce s výnimkou dvoch hodín denne – a to medzi dvanástou a štrnástou hodinou – a nesmú používať verejné dopravné prostriedky. Do mesta Prešova je cigánom prístup zakázaný úplne. Tento rozkaz bol vydaný preto, že cigán je asociálny živel, ktorý roznáša infekciu a vši. Kto rozkaz neuposlúchne, bude poslaný do tábora nútených prác.

Niekoľko dní skutočne do Prešova nikto nešiel. Lenže potom sa na zákaz zabudlo a ľudia sa vybrali na blší trh. Ten býval v Prešove na starom námestí každý pondelok a piatok. Predávali sa tu hlavne obnosené šaty. (...) Inak sa naši ľudia na blšákoch dozvedeli novinky, pretože sa tu každý pondelok a piatok nazhromaždili zástupy Rómov z blízkych dedín a mestečiek.

Lenže po Prešove jazdila eržička. Bol to modrý väzenský voz bez okien (...). Do eržičky zbierali Rómov, ktorých nachytali v Prešove. Obklúčili staré námestie a eržička nestačila Rómov odvázať na žandársku stanicu. Ženám tu za trest ostrihali polovicu hlavy a mužom vyholili na hlave kríž. (s. 134 – 135)

Zdroj: LACKOVÁ, Elena: Narodila som sa pod šťastnou hviezdou. Bratislava: BRAK, 2022. 343 s. ISBN 978-80-974409-1-6.

V štyridsiatom druhom začali stavať trať z Prešova do Strážskeho. (...) Mala som vtedy dvadsaťjeden rokov, môj muž dvadsaťdva, Milanko mal rok. Jozef so svojím bratom Janim pracovali na nádraží, skladali uhlie. Pracovali od rána až do desiatej večer, často sa domov vracali až po jedenástej. Čakala som na nich, aby som im ohriala vodu na umytie a pripravila im niečo teplé do žalúdka.

Raz večer – práve som nalievala teplú vodu do umývadla – rany na dvere! Pýtam sa, kto je. „V mene zákona otvorte!“ Celá som sa triasla a otvoriť som nešla. Naďalej mlátili tak zúrivo, že svokra povedala: „Rozbijú nám dvere!“ Zobrala sa a šla otvoriť. Vošli štyria žandári, dvaja ďalší stáli pri vchode. Dvaja podišli k Jozefovi, dvaja k Janimu, každému hodili na ruky reťaze, akými sa zväzovali nohy prasaťu pri zabíjačke, a bez vysvetlenia ich vyviedli von. (...) a odvedli ich k sebe na stanicu. (...) Ráno som vstala, obliekla sa a šla na nádražie. V tom čase chodieval vlak z Bardejova do Prešova a my sme tušili, že ich odvezú týmto vlakom. Aj tak bolo. Žandári viedli našich mužov v zástupe po dedine, všetci mali na rukách reťaze ako nejakí zločinci. My ženy sme plakali a trhali si vlasy. Niektorí gadžovia nás ľutovali a niektorí sa posmievali: „Už vedú cigánov! Rozvaria vás na mydlo!“ (s. 148 – 149)

„Sotva sa brieždilo, bol nástup na raňajky. Muži sa zhromaždili okolo veľkého kotla. Každému čosi naliali do ešusu. Vraj to bola melta bez cukru a bez mlieka. K tomu kus suchého chleba. Okolo zástupu krúžili žandári s palicami v rukách a neustále sa ozývalo: „Rýchlo! Rýchlo! Makaj! Makaj!“ Kto sa šuchtal, dostal palicou. Po raňajkách šli muži v zástupoch do práce. Museli pochodovať. Kto nedržel krok, zase dostal úder. A k tomu všetkému museli spievať. Potom ma dobrá západniarka vyviedla von cez vrátnicu, poďakovala som sa jej a šla som domov. S plačom som svokre rozprávala, čo som videla. „Aspoň, že do nich nestrieľajú!“ utešovala ma. (s. 151)

Poznámka: Elena Lacková spomína vyhrážku „rozvaria vás na mydlo“. Dodnes pretrváva mýtus o tom, že nacisti počas vojny vyrábali mydlo z ľudských tiel. Nie je to pravda. Historicky je potvrdené iba testovanie takéhoto procesu v Poľsku.

Zdroj:

LACKOVÁ, Elena: Narodila som sa pod šťastnou hviezdou. Bratislava: BRAK, 2022. 343 s. ISBN 978-80-974409-1-6.

Podklady k časovej osi Územie Slovenska

~ 1927

Zákon o potulných cigánoch zaviedol povinné „kočovnicke listy“ a „cigánske legitimácie“. Za „potulných cigánov“ sa podľa tohto zákona považujú „cigáni z miesta na miesto sa túlajúci, a iní tuláci práce sa štítiaci, ktorí cigánskym spôsobom života žijú, a to v oboch prípadoch i vtedy, ak majú po časť roku, najmä v zime, stále bydlisko“. Zákon v praxi postihoval i usadených pracujúcich Rómov, rovnako ako aj tých, ktorí sa venovali remeselníckym profesiám spojeným so sezónnymi presunmi.

~ 2. marec 1939

Nariadenie, na základe ktorého vznikli v Česko-Slovensku tzv. trestné pracovné tábory, a zároveň sa stanovili kritériá, na základe ktorých sa človek do takéhoto tábora mohol dostať. Do trestných pracovných táborov mohli byť zaradené osoby štítiace sa práce, ktoré dovŕšili osemnásť rok života a zároveň nemohli preukázať, že si obživu zabezpečujú poctivým spôsobom. Toto nariadenie vo svojich dôsledkoch nespravodlivo postihovalo najmä rómske obyvateľstvo, ktoré sa venovalo sezónnym prácam a ktorí mali pre nestálu a premenlivú povahu svojej zárobkovej činnosti často problém preukázať poctivosť týchto zárobkov.

~ 14. marec 1939

Vznik slovenského štátu

~ Január 1940

Branný zákon zakazoval Židom a Rómom stať sa príslušníkmi brannej moci, teda vojenskými osobami. Prezenčnú službu mali vykonávať v zvláštnych pracovných jednotkách. Zároveň boli týmto osobám odňaté prípadné vojenské hodnosti a zaviedol sa systém ich evidencie.

~ Apríl 1940

Vyhláška ministerstva vnútra, ktorá stanovovala, kto je „cigán“. Podľa nej sa ním rozumie „iba ten príslušník cigánskej rasy, pochádzajúci z nej po oboch rodičoch, ktorý žije životom kočovným alebo usadlým síce, avšak sa vyhýba práci“.

~ Apríl 1941

Vyhláška ministerstva vnútra, na základe ktorej boli zriadené dva typy pracovných táborov. Pracovné strediská boli určené pre Židov, zatiaľ čo pracovné útvary pre takzvaných asociálov, pričom sem boli zaradení i Rómovia bez pracovného pomeru.

Vyhláška ministerstva vnútra, ktorá zrušila kočovné listy a určila, kde sa rómske obyvateľstvo má zdržiavať. Táto vyhláška sa týkala aj usadlého rómskeho obyvateľstva, ktoré nesmelo bývať pri verejnej ceste a obydlia si muselo stavať oddelene od príbytkov ostatného obyvateľstva.

~ 1942

Začiatok fungovania tzv. východoslovenských pracovných útvarov so spoločnou hospodárskou správou v Hanušoviciach nad Topľou. Väzni v nich pracovali napr. na výstavbe železnice Prešov – Strážske alebo cesty Čertovica – Mýto pod Ďumbierom. Ďalšie pracovné útvary boli napr. v Dubnici nad Váhom, Ilave alebo v Revúcej. Životné a hygienické podmienky v týchto útvaroch boli veľmi zlé a stravovanie nedostatočné vzhľadom na náročnú fyzickú prácu, ktorú museli väzni vykonávať. Začiatkom roku 1944 ostali v prevádzke iba tábory v Dubnici nad Váhom a v Revúcej.

~ Apríl 1943

Smernica ministerstva vnútra, ktorá upresnila výraz „asociál“. Za „asociálov“ možno považovať prakticky všetkých Rómov s výnimkou tých, ktorí sú v pracovnom pomere a svojím správaním nie sú príťažou pre svoje prostredie.

~ August 1944

Vypuknutie Slovenského národného povstania, do ktorého sa aktívne zapojilo aj rómske obyvateľstvo. Po potlačení povstania a obsadení územia nemeckým vojskom dochádzalo k masovým popravám rómskeho obyvateľstva. Ako dôvod sa často uvádzala ich pomoc partizánskym vojskám, či už skutočná alebo domnelá. Popravené boli niekedy celé osady, napr. v Žiari nad Hronom, Slatine či okolí Čierneho Balogu.

~ November 1944

Pracovný tábor v Dubnici nad Váhom sa transformoval na zaisťovací tábor, v ktorom boli väznené celé rómske rodiny. Dospelí väzni sa naďalej nasadzovali na nútené práce. Kapacita tábora bola mnohonásobne prekročená, panovali tu otrasné hygienické podmienky, ktoré vyústili do epidémie škrvnitého týfusu.

Do konca vojny sa deportácie rómskeho obyvateľstva do vyhladzovacích táborov z nášho územia neuskutočnili.

PRACOVNÝ LIST

1. Práca s fotografiou z Prílohy 1

Pozorne si prezrite fotografiu a odpovedzte na nasledujúce otázky:

~ Ako na vás pôsobí fotografia?

~ Pri akej príležitosti mohla byť zhotovená?

~ Čo viete povedať o osobe na fotografii?

O odpovediach diskutujte s ostatnými spolužiačkami a spolužiakmi.

2. Práca s fotografiou z Prílohy 2

Pozorne si prezrite fotografiu a odpovedzte na nasledujúce otázky:

~ Ako na vás pôsobí fotografia?

~ Pri akej príležitosti mohla byť zhotovená?

~ Čo viete povedať o osobe na fotografii?

O odpovediach diskutujte s ostatnými spolužiačkami a spolužiakmi.

3. Práca s textom Eleny Lackovej

Pozorne si prečítajte text, spoločne o ňom debatujte a vyriešte dané úlohy.

~ Na základe úryvku skúste sformulovať, aké opatrenia boli počas slovenského štátu prijaté proti rómskemu obyvateľstvu. Vyznačte časti textu, ktoré tieto opatrenia popisujú.

~ Na základe textu napíšte, ako sa počas týchto udalostí cítila Elena Lacková.

~ Zamyslite sa nad tým, aké mali tieto opatrenia dopad na život Eleny Lackovej a jej rodiny.

~ Zistite, v ktorý deň si na Slovensku pripomíname pamiatku rómskych obetí holokaustu. K akej historickej udalosti sa tento dátum viaže?

~ Zistite, či je vo vašej obci alebo meste pamätník pripomínajúci holokaust Rómov.

KDE VŠUDE JE PAMĚŤ?

Anotácia:

Tato aktivita vede žactvo k identifikaci a poznávání různorodých stop paměti v jejich okolí. Žactvo pracuje s dobovými i současnými prameny, které pomohou ke zhodnocení proměny významu konkrétních míst a/nebo objektů. Lekce se zaměřuje také na artikulaci historických či politických změn. Pracuje s pojmy jako veřejný prostor, urbanismus, pomník či památník a pomáhá k jejich vyjasnění. Cílem lekce je vzbudit v žactvu hlubší zájem o vlastní okolí a chuť debatovat o možných podobách vztahování se k minulosti prostřednictvím veřejného prostoru. Uvedené příklady jsou spojeny s historickými událostmi českého a slovenského holocaustu s přesahy do současnosti.

Vzdelávacie ciele:

- Žactvo si uvědomí propojenost historických událostí a veřejného prostoru.
- Na základě analýzy pramenů bude žactvo schopno identifikovat a pojmenovat odrazy politických a historických událostí ve veřejném prostoru a uvést příklady ze svého okolí.
- Žactvo bude na základě komparování pramenů schopno pojmenovat proměny ve veřejném prostoru a uvést příčiny těchto změn.
- Žactvo bude na základě analýzy dobových pramenů schopno rekonstruovat a porovnávat symbolické významy různých objektů ve veřejném prostoru.
- Žactvo rozumí tomu, že se každá doba otiskuje do veřejného prostoru, a je schopné tuto tezi aplikovat a vysvětlit na příkladech.

Pomôcky:

~ vytištěné všechny přílohy a pracovní listy
~ počítač / tablet na přehrávání videí ve skupině

Predmety:

Dejepis
Občianska náuka

Trvanie:

90 minut

Cieľová skupina:

9. ročník ZŠ,
1. - 4. ročník SŠ

Doporučení pro vyučující:

Tato lekce je náročná nejen na čas, ale na úroveň žactva, proto lekci doporučujeme až pro 9. třídu ZŠ. Pro 7. nebo 8. třídu ZŠ můžeme začít např. s popisem fotografií a pozvolnou kontextualizací pomocí vybraných (badatelských) otázek. Např. u části Nábřeží armádního generála Ludvíka Svobodu / Mauzoleum Chatama Sofera lze popis fotografií zarámovat otázkou: Proč se místa okolo nás mění?

Žactvo v této lekci nedochází k jednoduchému řešení nebo pevně dané odpovědi. Mělo by si naopak uvědomit, že veřejný prostor i minulost tvoří interakce různých názorů a pohledů. Stejně jako neexistuje jeden výklad historie, neexistují ani úpravy veřejného prostoru ideální pro všechny. Spolu s uvědoměním, že je nutné debatovat, představuje nejednoznačnost odpovědí úroveň, které by mělo žactvo dosáhnout.

Před začátkem práce je třeba se rozhodnout, zda budete pracovat s časově náročnější variantou aktivity, kdy se žactvo seznámí se všemi prameny a situacemi, nebo s kratší variantou lekce, kdy část žactva dostane vždy jednu situaci do skupiny.

V první variantě doporučujeme vytvořit čtyři stanoviště a na každém z nich postupně analyzovat jednotlivé prameny. Podle velikosti třídy určíme pravidla, např. skupiny po 2–3 žácích dostanou kompletní pracovní listy, na stanovišti budou max. čtyři týmy, postupovat se bude po směru hodinových ručiček atp. Druhou variantou je klasická práce ve skupině, přičemž každá skupina dostane set pramenů a související pracovní list k jedné situaci (mohou se opakovat).

V obou případech slouží pracovní list 5 jako podklad pro společnou reflexi.

Pokud není možné se cvičení věnovat 90 minut, lze s jednotlivými prameny a otázkami pracovat samostatně.

Např. část o areálu bývalého tzv. cikánského tábora Lety u Písku využijeme v případě, že se vyučující chce věnovat tématu romskému holokaustu a vzpomínání na něj).

Doporučené zdroje pro vyučující:

MATYSOVÁ, Michaela a ŠTŮLOVÁ VOBOŘILOVÁ, Lucie. Ahoj socho: městem s otevřenýma očima. Praha: Galerie hlavního města Prahy, 2018. ISBN 978-80-7010-143-8.

Projekt Vetřelci a volavky: <https://www.vetrelciavolavky.cz/>

Dokument: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/10169621461-vetrelci-a-volavky/>

Kniha: KAROUS, Pavel, ed. Vetřelci a volavky: atlas výtvarného umění ve veřejném prostoru v Československu v období normalizace (1968–1989). Praha: Pavel Karous, 2015. 467 stran.

ISBN 978-80-260-9094-6.

Seriály o umění ve veřejném prostoru sochaře Pavla Karouse - Vetřelci a plameňáci:

<https://www.stream.cz/vetrelci-a-plamenaci>

Vetřelci a predátoři: <https://art.ceskatelevize.cz/tema/volavky-a-predatori>

Projekt Sochy a města: <https://sochyamesta.cz/>

HES, Milan: Místa paměti: Zamyšlení nad inspirací nejen pro didaktiku dějepisu:

<https://clanky.rvp.cz/clanek/c/ZVEA/20649/MISTA-PAMETI-ZAMYSLENI-NAD-INSPIRACI-NEJEN-PRO-DIDAKTIKU-DEJEPISU.html>

Atlas a Mapa Muzea dělnického hnutí v 21. století: <https://atlas.dejepis21.cz/> ; <https://mdh.dejepis21.cz/>

Projekt Památníky 1918–2018: <http://monuments-remembrance.eu/sk/>

Pamětní místa na komunistický režim. Reflexe doby nesvobody 1948–1989 ve veřejném prostoru 1989–2019: <http://www.pametnimista.usd.cas.cz/>

- 1. Rozdějte do skupin pracovní listy a přílohy / připravte na jednotlivá stanoviště přílohy a žactvu rozdějte kompletní pracovní listy. Prameny a přílohy k sobě náležejí takto:**

Nábřeží armádného generála Ludvíka Svobodu / Mauzoleum Chatama Sofera - příloha 1
 Stolpersteine - příloha 2
 Objekt Návrat kamenů - příloha 3
 Areál bývalého tzv. cikánského tábora Lety u Písku - příloha 4

(5 minut)

- 2. Necháme žactvo prostudovat prameny a případně krátce debatovat o tom, co vidí.**

(10 minut)

- 3. Po seznámení se s prameny vyzvěte žactvo, ať se pustí do vyplňování pracovních listů na základě informací, které získají z pramenů.**

(40 minut, každá příloha 10 minut)

- 4. Následuje společná diskuze. Otevřete diskuzi a ptejte se žactva na odpovědi v pracovních listech. Můžete je doplnit dotazy ve smyslu: Co vás překvapilo? S čím jste měli problém? Čemu jste nerozuměli?**

(20 minut)

- 5. Pracovní list s názvem "Reflexe" může fungovat jako podklad pro závěrečnou diskuzi. Vyučující jej také může využít pro práci mimo třídu, kdy společně se žactvem navštíví pomník / památník v jejich okolí a společně odpovídají na uvedené otázky. Objekt ve své blízkosti také může žactvo porovnávat s objekty, se kterými pracovali v lekci.**

(15 minut)

Rok 1935. Zdroj: Mauzoleum Chatama Sofera. <https://www.chatamsofer.sk/memorial/>

80. léta. Zdroj: web Bratislavský kraj.
<https://bratislavskykraj.sk/unikatny-objav-na-zidovskom-cintorine-tarocne-nahrobne-kame-ne/>

Rok 1999. Zdroj: vtedy.tasr.sk.
<https://www.bratislavskenoviny.sk/historia/74892-velka-premena-miesta-kde-stoji-mauzoleum-ch-sofera-porovnajte-si-vyhlad-od-tunela-vtedy-a-dnes>

Rok 2022. Zdroj: Adam Dubravsky, Bratislava a její premeny.
https://www.facebook.com/photo/?fbid=10227105566135961&set=gm.1164621957701772&locale=hi_IN

Video Bratislava - Chatam Sófer

https://www.youtube.com/watch?v=dQLu5XPXV_k
Zdroj: Československý filmový týždenník, youtube.com

Stolpersteine, doslova „kameny, o které je třeba klopýtnout“ (pohledem), jsou dlažební kostky s mosazným povrchem velké 10×10 cm, vsazené do chodníku před domy obětí nacistického režimu podle původního projektu německého umělce Guntera Demniga. První kámen položil 16. prosince 1992 před radnicí v Kolíně nad Rýnem, dnes lze více než 80 000 Stolpersteine potkat v mnoha evropských městech. Gunter Demnig našel inspiraci ve slovech Talmudu: „Člověk je zapomenut pouze tehdy, když je zapomenuto jeho jméno“. Stolpersteine umístěné před domy obětí uchovávají paměť na osoby, které zde kdysi žily. Projekt připomíná všechny oběti nacionálního socialismu, které byly v letech 1933-1945 nacisty pronásledovány nebo zavražděny. Připomíná i osoby, které pod tíhou okolností spáchaly sebevraždu. Kameny lze položit i pro ty, kterým se podařilo včas uprchnout, či pro přeživší koncentračních táborů.

Zdroj: <https://stolpersteinecz.cz/>

Zdroj: Ladislav Barabás, <https://www.vets.cz/vpm/mista/obec/376-bratislava/Gork%C3%A9ho/>

Kameny zmizelých „z Wishe“. V Ústí se zase jednou vydali vlastní cestou

Ústí nad Labem má od listopadu druhou sadu tzv. kamenů zmizelých. Jde o patnáct dlažebních kostek s mosazným povrchem, vsazených do chodníku před domy obětí holokaustu a nacistického režimu na Střekově. Je v tom ale háček. Ústeckým politikům se nechtělo čekat na výrobu oficiálních certifikovaných kamenů, tzv. Stolpersteine, a tak si ve spolupráci s teplickou Židovskou obcí nechali vyrobit vlastní. Necertifikované, v jiném rozměru a s chybou. [...]

První sada osmi kamenů Stolpersteine byla do Revoluční ulice v Ústí nad Labem vsazena už loni v lednu. Šlo o skutečné Stolpersteiny, tedy kameny, které jsou po celém světě ukládány v rámci stejnojmenného mezinárodního projektu podle návrhu sochaře Guntera Demniga. Kameny jsou ve standardním čtvercovém rozměru 96×96 milimetrů, používají jednotný styl písma a úpravu. Stojí na nich informace o konkrétním „zmizelém“: narozen, deportován, zavražděn. [...]

Vedení města se myšlenka zalíbila a v pokládání kamenů se rozhodlo pokračovat. [...] Chtěli, aby to znovu byly oficiální Stolpersteine, nakonec to ale dopadlo trochu jinak. Vedení města se myšlenka zalíbila a v pokládání kamenů se rozhodlo pokračovat. [...] Chtěli, aby to znovu byly oficiální Stolpersteine, nakonec to ale dopadlo trochu jinak.

„Bohužel odhad dodání patnácti kamenů byl jeden rok. Židovská obec Teplice proto městu nabídla a zprostředkovala alternativu v podobě Kamenů zmizelých výtvarného umělce,“ vysvětluje mluvčí města Romana Macová.

Zdroj: Kameny zmizelých „z Wishe“. V Ústí se zase jednou vydali vlastní cestou, Hlidací pes, 21. 2. 2024,

<https://hlidacipes.org/kameny-zmizelych-z-wishe-v-usti-se-zase-jednou-vydali-vlastni-cestou/>

Zdroj: Statutární město Ústí nad Labem

Příběh rozřezaných náhrobních kamenů. Židovská obec z dlažebních kostek z Václaváku vytvoří památník

Židovská obec v Praze mnoho let upozorňovala na podezřelý původ dlažby v dolní části Václavského náměstí. Indicie naznačovaly, že dlažební kostky jsou „vyrobené“ z rozřezaných hřbitovních náhrobků. Nakonec se jich našlo zhruba šest tisíc o váze sedm tun. Židovská obec z nich chce vytvořit památník. [...]

Při obnově dolní části Václavského náměstí se v roce 2020 rozřezané náhrobky skutečně objevily, a nikoliv málo. Do současnosti se našlo zhruba šest tisíc dlažebních kostek o celkové váze sedm tun.

Žižkovský hřbitov, z něhož zbyl po stavbě Žižkovské věže žalostný zbytek, si stále udržuje tajemnou atmosféru a podivuhodnost. Pro památník obec vybrala travnatý palouk mezi vzrostlými stromy na konci pozemku. Památník je navržen jako horizontální kruhová čočka, kterou budou tvořit dlažební kostky se zbytky hebrejských i českých nápisů, jichž je teď dvě stě kusů.

Zdroj: Příběh rozřezaných náhrobních kamenů. Židovská obec z dlažebních kostek z Václaváku vytvoří památník. Lidové noviny, 9. 6. 2022, https://www.lidovky.cz/relax/zajimavosti/navraty-k-amenu-zidovska-obec-dlazezni-kostky-zizkov-frantisek-banyai.A220607_134407_In-zajimavosti_ape

Pérák se vrací

“Vy mě asi neznáte, ale za to já si moc dobře pamatuju některé z vašich předků. Zejména ty, kteří se za války klaněli náckům až se jima sami stali, zatímco já drčkou ryl v zemi, abych jich co nejvíce sejmul. Doteď se mi dělá zle při vzpomínce na všechny ty slizký český fašisty, bezpáteční úředníky, četníky a bachaře, kteří si zřídili vlastní koncentrák v Letech u Písku. Zabásli v něm víc než tisíc lidí, jenom proto že byli Romové a ty, který nenechali zemřít přímo tam, poslali zavraždit do Osvětimi. Hrůzy Osvětimi doteď páchnou v Letech — a to doslova: na místě dnes stojí prasečák. Složili by ste hnůj v Terezíně nebo výkaly v Lidicích?”

Zdroj: video Pérák se vrací, <https://vimeo.com/117853503>

Web Muzea romské kultury - Poválečná historie až do současnosti

V bezprostřední blízkosti místa někdejšího tábora (1942-43) byl v letech 1972–1974 vybudován velkokapacitní vepřín o deseti halách, další tři haly zasahující do půdorysu jihovýchodního cípu bývalého tábora byly přistavěny na konci 70. a počátku 80. let 20. století.

[...] V souvislosti se zvýšeným zájmem publicistů a veřejnosti v České republice i v zahraničí o holocaust Romů a Sintů v 90. letech 20. století začala diskuze nad důstojnou připomínkou obětí tzv. cikánského tábora v Letech u Písku. Historik Ctibor Nečas (již v 70. letech 20. stol. autor prvních historických prací věnovaných pronásledování a genocidě Romů a Sintů na našem území) v roce 1993 navrhnul prohlášení míst hromadných hrobů romských obětí v Letech u Písku a v Hodoníně u Kunštátu za kulturní památky. [...] Z veřejné architektonické soutěže vyšel vítězně návrh akademického sochaře Zdeňka Hůly. Památník umístěný na předpokládaném místě hromadných hrobů obětí tábora byl za přítomnosti prezidenta Václava Havla odhalen 13. 5. 1995.

Záměr odstranit vepřín byl zmíněn na pietním aktu v Letech v roce 1997 tehdejším ministrem vnitra Janem Rumlem. V roce 1998 pak Vladimír Mlynář [...] označil odstranění vepřína za prioritu. V červenci téhož roku také zmínil, že se vláda rozhodla vybudovat důstojný památník [...].

[...] Od 1. 1. 2018 se Muzeum romské kultury stává oficiálním správcem památníků obětem romského holocaustu na místech někdejších protektorátních tzv. cikánských táborů. [...] Poslední vepři odjeli z vepřína 13. 3. 2018 a areál byl vyklizen. [...] Památníku holocaustu Romů a Sintů v Čechách je pro návštěvníky otevřen od 12. 5. 2024.

Zdroje: Muzeum romské kultury,
<https://www.rommuz.cz/cs/lety-u-pisku/historie/povalecna-historie-tabora-az-do-soucasnosti/>

PRACOVNÝ LIST

Nábřeží armádního generála Ludvíka Svobody

1. Na přiložených fotografiích vidíte stejné místo. Prohlédněte si snímky, porovnejte a popište, co se změnilo a co zůstalo stejné.

Změnilo se...

2. Proč si myslíte, že se místo změnilo? Zamyslete se nad tím, co vedlo k popsáním změnám. Napište, jaké události mohly mít na tuto proměnu vliv a proč. Pro vysvětlení můžete využít klíčová slova: rozvoj dopravy – antisemitismus – 2. světová válka – vzpomínání – rozvoj města – přestavba – úcta k zemřelým – bolest – pokrok – ochrana – pohřbívání

3. Podívejte se na video. Vyprávějte historii lokality, jak se postupně měnila? O čí paměti podle vás lokalita vypráví?

Stolpersteine

Přečtěte si přiložený text a zodpovězte následující otázky.

1. Proč jsou tyto pamětní objekty nazvány doslova jako „kameny, o které je třeba klopýtnout“?
2. Jak na vás tato podoba připomínání působí?
3. Co si myslíte o kamenech zmizelých dělaných na zakázku? Mělo by se zakázat, nebo povolit? Vysvětlete proč.

PRACOVNÝ LIST

Objekt Návrat kamenů

1. Prohlédněte si fotografie. Popište, co na nich vidíte.
Vídím...
2. Přečtěte si příložený text a zodpovězte následující otázky.
Z čeho je objekt vytvořen?
Víme, kdo a proč náhrobky rozřezal a použil jako dlažbu?
3. Jaká témata v sobě podle vás objekt skrývá? Seřadte pojmy podle toho, jak konceptu památníku odpovídají. Svůj výběr zdůvodněte.
Znehodnocení – židovská kultura – vynalézavost – obnova veřejného prostoru – kulturní dědictví – holokaust – ostuda – nezáměr – úcta k zemřelým – lhostejnost – bolest – kontroverze – záchrana

Areál bývalého tzv. cikánského tábora Lety u Písku

1. Podívejte se na video, přečtěte si texty a zodpovězte následující otázky.
Za jakým účelem bylo video natočeno?

Čí hlasy podle vás slyšíte v první části videa? Co z řečených vět vyplývá?
2. K čemu vlastně došlo během války a v poválečných letech v Letech u Písku? Pokuste se na základě pramenů vytvořit časovou osu.
3. Co tyto historické změny vypovídají o našem vztahu k holokaustu?

PRACOVNÝ LIST

Reflexe

1. Znáte ze svého okolí pomník nebo památník připomínající holokaust?

V jakém stavu je?

Jak vypadá? Koho nebo co zobrazuje?

Kdy vznikl? Byl někdy upraven nebo přesunut?

Čím je pro své okolí důležitý?

2. Jaké vlastnosti by podle vás měl mít objekt připomínající holocaust nebo oběti druhé světové války.

Kde by např. měl být umístěn?

3. Porovnejte vlastní představu s existujícím pomníkem nebo památníkem ve vašem okolí. Jak se liší nebo v čem se podobá vašim představám o památnících věnovaným holokaustu?

POČÁTKY HOLOKAUSTU V PRAZE

Jak byli nuceni žít lidé,
které nacisté označili za Židy?

Anotácia:

Lekce je zaměřená na problematiku rasové segregace, která byla jedním z počátečních stádií holokaustu. Hlavním záměrem je na konkrétních příkladech ukázat, jak se může projevovat státem organizované vylučování skupiny obyvatel z veřejného života na základě jejich rasy. Žáci pracují metodou badatelské výuky s archivními prameny dokládajícími několik situací takového omezování pražských Židů a následně je začleňují do kontextu zkušenosti jejich vrstevníka, který své pocity ze zážitku každodenního omezování vyjádřil v básni. Tu si zapsal ve svých čtrnácti letech do deníku. Žáci tak pracují s dvěma typy zdrojů: uměleckým textem a úředními dokumenty. Jejich analýzou a interpretací si tříbí historické myšlení a snaží se na základě nich zjistit něco o události z minulosti. S využitím získaných informací zkouší pohlížet na situaci optikou obětí rasové diskriminace, a tak rozvíjí také svoji schopnost multiperspektivního nahlížení na minulost. V závěru lekce vedou s učitelem i mezi sebou diskusi nad etickými rozměry takových nařízení. Aktivita tak mezipředmětově rozvíjí dovednosti osvojované v oblasti člověk a společnost definované rámcovými vzdělávacími programy.

Vzdelávacie ciele:

Žáci analyzují mechanismy segregace Židů v období Protektorátu Čechy a Morava a objasní podstatu nacistické genocidní politiky. Na příkladech vyloží antisemitismus, rasismus a jejich nepřijatelnost z hlediska lidských práv. Při práci s historickými prameny dokládajícími postupné vytlačování Židů z veřejného prostoru Prahy budou rozvíjet kompetenci kriticky analyzovat zdroje a zároveň tříbit své historické myšlení.

Pomôcky:

~ vytlačené přílohy (podľa počtu skupín)
~ interaktívna tabuľa, dataprojektor, počítač

Predmety:

Dejepis
Občianska náuka

Trvanie:

45 minút

Cieľová skupina:

2. stupeň ZŠ, SŠ

1. Báseň Petra Ginze „Dnes je jasno všem lidem“ a brainstorming

Žáci čtou Ginzovu báseň, k níž zatím nemají k dispozici žádný kontext. Následně je učitel vyzve, aby odhadli, o čem text pojednává. Báseň je celkem srozumitelná a je možné, že třída hned v první fázi správně odhadne, čeho se týká. Takový výsledek není na škodu a může být srozumitelným přemostěním ke zkoumání pramenů. Učitel na závěr tohoto kroku stanoví hlavní otázku, na níž žáci budou hledat odpověď: **Jak byli nuceni žít lidé, které nacisté označili za Židy?**

2. za Židy?

(10 minut)

Práce s jednotlivými zdroji

Učitel rozdělí třídu do 4 skupin a rozdá každé skupině jinou sérii zdrojů popisujících jednu konkrétní zkušenost útlaku, kterou budou její členové zkoumat. Klíčovým úkolem bude vztáhnout tuto situaci ke Ginzově básni. Žáci mají vysvětlit, co se stalo, popsat konkrétní systémové opatření a vyznačit konkrétní pasáž v básni, se kterou tato situace souvisí. Pracují s archivními dokumenty, které vznikly v souvislosti se zadržením Židů při běžných činnostech. Žáci zkoumají úřední nařízení o segregaci Židů a zároveň si všimají, jak byla segregace v praxi vymáhána.

(15 minut)

3. 4. Prezentace žákovské práce

S čím se Židé mohli na pražských ulicích setkat?

Každá skupina své spolužáky seznámí s případem, který zkoumala, a na závěr přečte verš z Ginzovy básně, kde na tuto praxi ironicky upozorňuje.

(15 minut – každá skupina má k dispozici cca 3 minuty)

Kontext vzniku básně Petra Ginze a závěrečná reflexe

Kdo byl Petr Ginz?

Učitel třídu seznámí s příběhem Petra Ginze a s kontextem, v němž byla báseň sepsána. Následuje diskuse nad problematikou vytlačování minorit z veřejného prostoru.

Žáci odpovídají na úvodní otázku aktivity **Jak byli nuceni žít lidé, které nacisté označili za Židy?** Případně se na základě zdrojů vyjadřují k tomu, jak omezení mohli Židé vnímat.

- U Jste schopni podívat se na život v Praze očima místních Židů?
- U Jak omezení mohli vnímat?
- U Co mohlo vést Petra Ginze k napsání básně?

Študijní materiál pro učitelku/učitele:

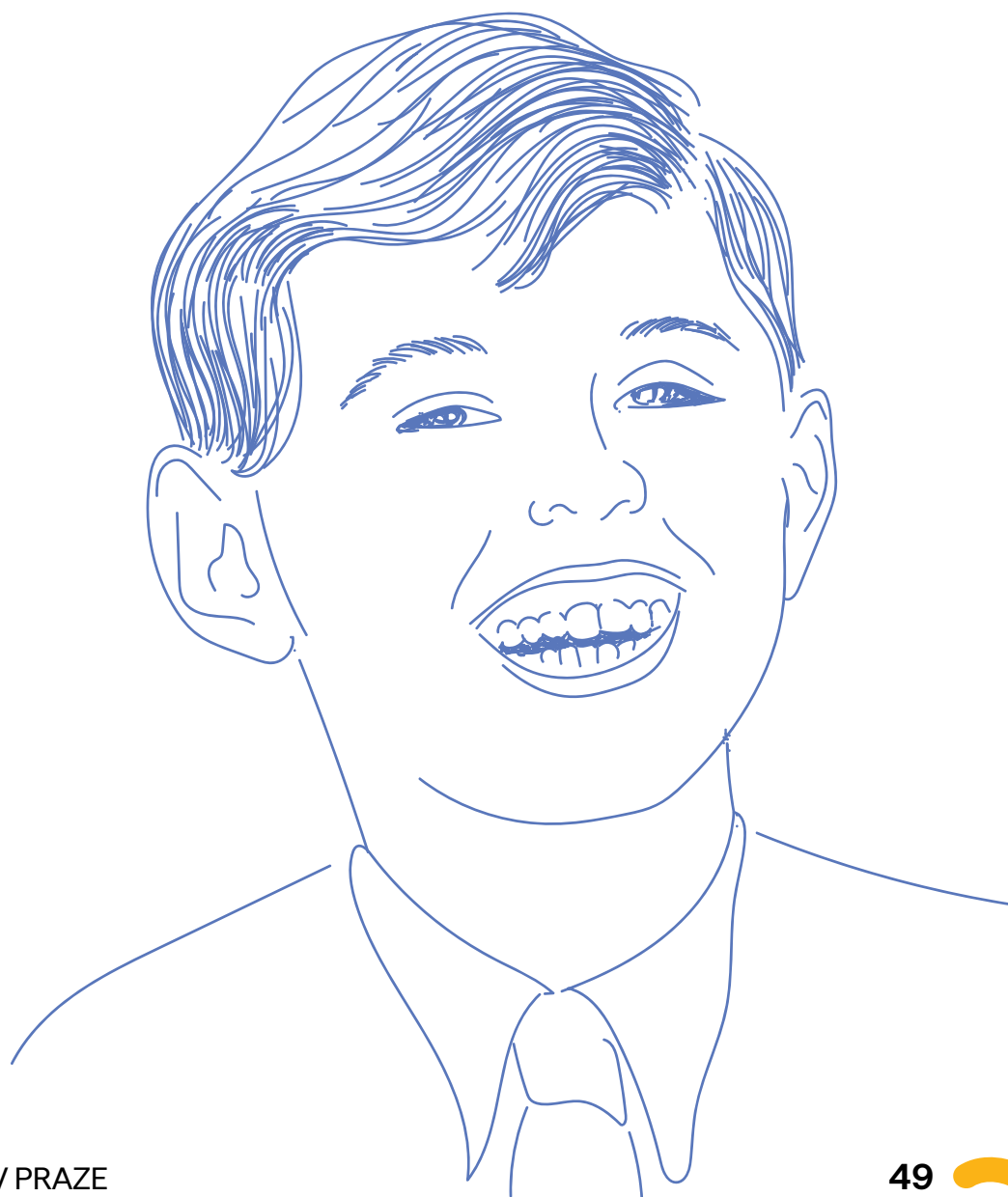
Petr Ginz (1928–1944)

Žil v Praze a v době vypuknutí druhé světové války mu bylo jedenáct let. Jeho otec byl pražský Žid, a proto se vzdělával na jedné z židovských škol ve městě. Miloval knihy a zvláště si oblíbil dobrodružné příběhy Julese Vernea. Zajímal se také o umění. Často kreslil a maloval. Zkoušel také psát vlastní povídky, básně a dokonce i román. Báseň, se kterou jsme pracovali, zapsal do svého deníku v lednu 1942. Tedy v době, kdy ještě bydlel v Praze. V říjnu 1942 byl transportován do ghetta Terezín. Zde s dalšími chlapci vydával časopis Vedem, psal deník a přes hlad a těžké životní podmínky se snažil nadále tvořit. Ve svých šestnácti letech byl odvezen do vyhlazovacího tábora v Osvětimi, kde zemřel v plynové komoře. Deníky a některé jeho kresby se zachovaly díky jeho sestře, která holokaust přežila.

Tip pro širší ukotvení lekce do učebních plánů:

Žáci touto aktivitou zkoumají tzv. "ghetto bez zdí", tedy časově omezenou dobu, v níž Židé žili v běžné společnosti a zároveň byli vylučováni z jejího normálního fungování různými administrativními opatřeními (např. městskými vyhláškami). Nacistická rasová politika se však v této fázi nezastavila a nakonec vedla ke vzniku vyhlazovacích táborů, kde byli průmyslově vražděni miliony lidí. Proces jdoucí od symbolického vyčleňování skupiny spoluobčanů až po genocidu lze žákům vysvětlit na schématu "Deset stádií genocidy". Jednotlivé aktivity výuky pak mohou žáci sami rámovat přiřazováním praktik, o nichž se dozvěděli, k jednotlivým fázím katastrofy.

Zdroj: Lekce byla zpracována s využitím historických pramenů shromážděným díky projektu EHRI v rozsáhlé databázi dostupné veřejně na stránce holocaust.cz.

Petr Ginz: “Dnes je jasno už všem lidem”

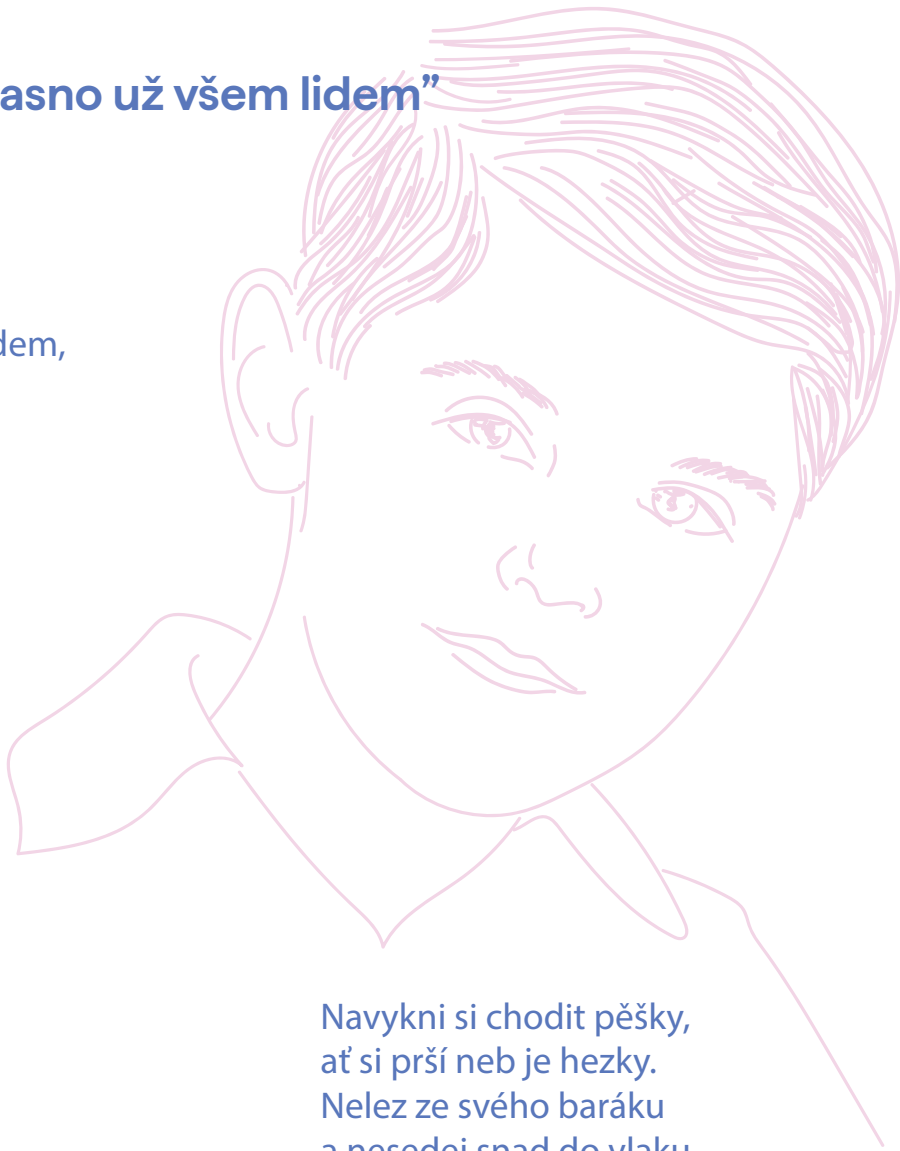
Dneska je jasno už všem lidem,
kdo je árijcem, kdo Židem,
neboť Žida poznáš vezdy
podle černožluté hvězdy.
A takto znamenany Žid
musí dle předpisu žít:

Vždy po osmé hodině
věnovat se rodině,
dělat jak pomocný dělník,
neposlouchat ani Mělník,
nesmí si pejska dovolit
ani se nechat oholit.
A Židovka dřív bohatá
nesmí mít ani kořata,
musí učit doma děti,
nakupovat od 3 do 5,
nemít šperky, česnek, víno,
koncert, divadlo či kino,

do muzea, koupaliště,
do kostela a do herny
a na záchodek veřejný.
Jdi jen na Boží zahradu,
u hrobů hoň svou parádu
a nadýchej se vzduchu tady,
neb vstoupit nesmíš v městské sady.

Navykni si chodit pěšky,
ať si prší neb je hezky.
Nelez ze svého baráku
a neseď snad do vlaku.
Nesmíš ovšem též v rychlíku
neb v tramvaji neb v taxíku,
a ať jsou sebevětší svody,
nelez nikdy do hospody,
na nábřeží, výstaviště,
do muzea, koupaliště,
na poštu, v Troju, na perony,
k Meidlům nebo v stadiony.

Směl mít jen jeden jako druhý
batoh, kufr a popruhy.
Teď přestala i tato práva,
ale Žid, ten jistě nenadává.
Ten na předpisy hledí jen
a je se vším vždy spokojen.

Devátého července 1941 byl v Praze Holešovicích zatčen Bedřich Frišman.

- Prostudujte policejní dokument o zatčení Bedřicha Frišmana.
- Čím přesně se provinil?

T. p. F. 113

UNIFORMOVANÝ
POLICEJNÍ STRÁŽNÍ SBOR
V PRAZE.

Oddělení Braník V Praze dne ..... 19.....

Věc: Bedřich Frišman, koupání se na veřejném koupališti v Braníku.

Oznamuji, že

obchodník **Bedřich Frišman**,

narozen dne 22.9.1886, v Sázavě nad.Sáz.,
okres Kutná Hora; přísluš. do Praha,
okres Praha; stav ženatý; nábož. židovského;
zaměstnaný u .....

bytem v Praze XI, Jeronýmova ul. čís. 6--

dne 9. července 1941 mezi 16 až 19. hod. se koupal na veřejném koupališti v Praze-Braníku, na navigaci řeky "Vltavy", přes to že věděl, že koupání v těchto místech jest židům zakázáno.

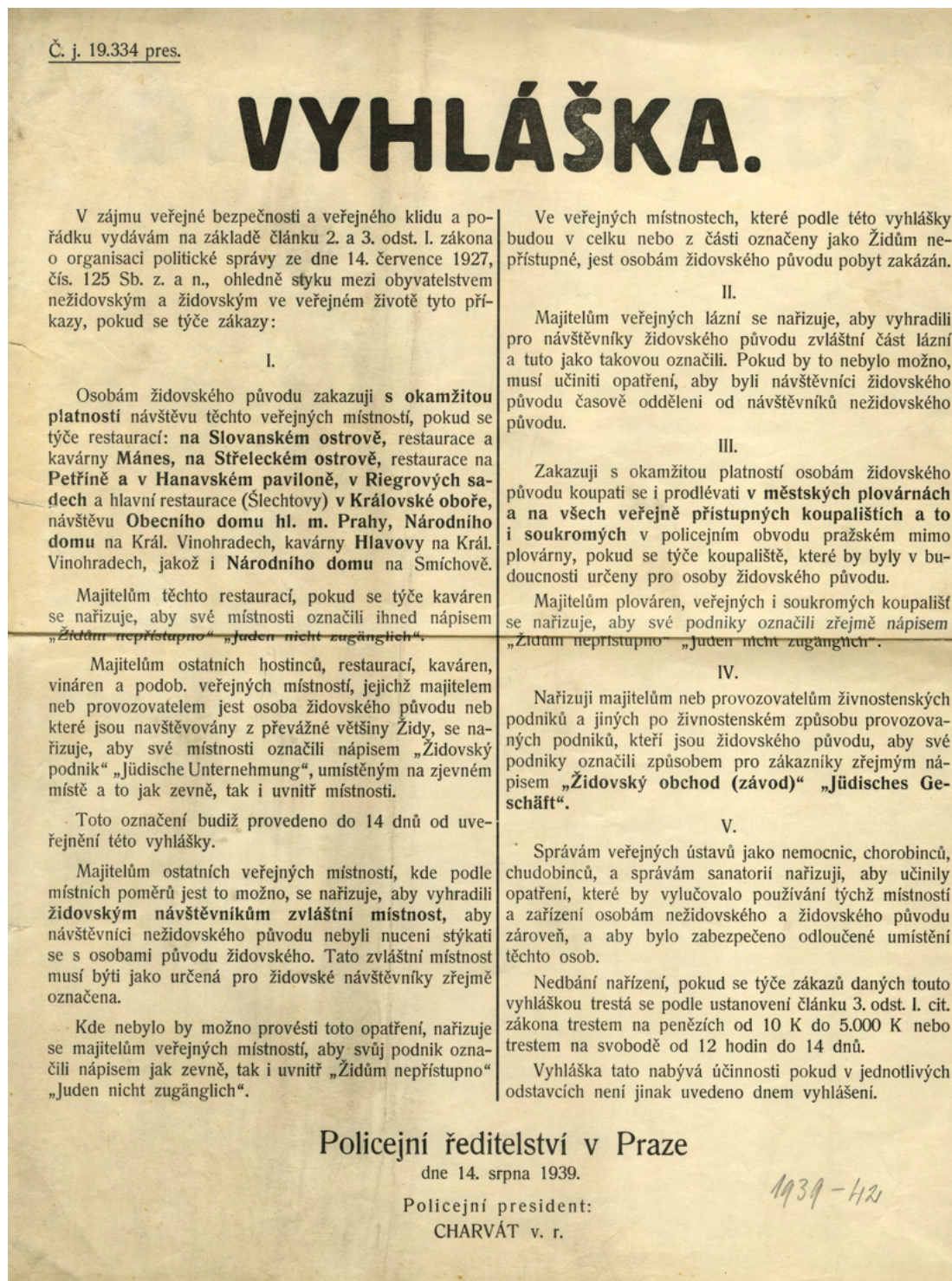
Občanská leg. číslo 20+687/a na jméno Frišman, která se připojuje k oznámení.

Kom. XVII.

Josef Puvr ev. č. 3730.
policejní strážník.

Josef Puvr ev. č. 3730.
policejní strážník.

- **Prostudujte úřední vyhlášku ze srpna 1939 a vyznačte pasáže, nazákladě nichž byl Bedřich Frišman vykázán z veřejného koupaliště.**
- **Vyznačte v básni Petra Ginze verše týkající se podobných případů.**

26. října 1941 byla zatčena Marta Fuchsová.

- Prostudujte policejní dokument o zatčení Marty Fuchsové.
- Čím přesně se provinila?

Dne 21. října 1941. o 14/15 hod. v Praze VII. ul. v parku U Studánky.

ZADRŽEN (A) BYL (A)

pro procházení parkem vzdor zákazu, /židovka/

Jméno Marta FUCHSOVÁ, roz. _____
 nar. dne 7. dubna 1922. v Praze. okr. Praha,
 křtěn v _____ okr. _____
 domovská obec Praha, okr. štto.,
 stav svobodná, národnost _____ náboženství židovského,
 povolání byv. studentka, bytem Praha XIX. Schallerova ul. č. n. 46, čp. 341.
 školní vzdělání střední školy, voj. služba _____

Rodiče: otec <u>Felix,</u>	manžel-ka _____
povolání otce <u>byv. obchodník,</u>	děti _____
matka <u>Bely,</u> roz. <u>Weinbergova,</u>	U osob mladistvých (do 18 let):
byt rodičů <u>Praha XIX. Schallerova 46.</u>	Jméno poručníka _____
sourozenci <u>řana,</u>	jeho byt _____
	poručenský soud _____

Zadrženi provedl šafový zřízenec hl. m. Prahy Jan Hendrych, bytem v Praze VIII, Pelc-tyrolka, p. 744.
 okr. pol. kom., odd. Ā. prohlédnut _____ v přítomnosti prap. Musil.

Vlastní věci: <u>zrcátko, křeben, klíč, pouzdro na jehly, pletená peněženka, černá kabelka, 53 K. náramkové hodinky z bílého kovu na páse,</u>	Dolické věci: _____
--	---------------------

Osobní doklady (datum, číslo, místo a úřad vyhotovení):
Občanské legít. č. 328680, vyd. 26./6, 1940 polic. řed. v Praze.

Spoluúčast s _____

Převzat ve věznicí odd. bezpeč. dne _____ o hod. _____
 prohlédnut _____ umístěn v cele č. _____

Číslo vězně: _____	Otisky prstů: _____	Zatčení nařídil: _____
--------------------	---------------------	------------------------

Popis zadržené osoby: Lékařský nález:

Postava střední,

obličej kaštanové,

oči hnědé,

ústa souměrná,

nos tupý,

uši malé,

vlasy kaštanové,

vousy //////////////

zuby zdravé,

mluví český,

zvláštní znamení //////////////

tetování //////////////

klobouk cepice,

svrchní kabát hnědý s proužky,

oblek bílošedou sukni, modrý pulovr.

obuv hnědé,

Podací razítko:

Zn. spisovny

Záznamy odd. IV.:

Čís. komis. *16.120/k* pod. *21. X. 1941*

Marta Fuchsová,

-----

dne 21./X. 1941. o 14.15 hod. šla po cestě podél plotu dráhy v Praze VII. při cestě procházela sadem „U studánky“

Byla zadržena sedovým zřízcenem Janem Hendrychem, bytem v Praze VIII, relic-lyonka, cp.744, a převedena na policejní stanici ve veletřní tř.

Fuchsová prohlásila, že se domnívala, že průchod je dovolen, pouze v sadě sedatí, že je zakázáno. Tato cesta se skutečně používá jako nejkratší spojovací cesty z Bělského tř. k Malířské akademii.

Kom.X. Polic.prap. Frant. Musil,
ev. čís. 3354. *Musil.*

- Prostudujte úřední komunikaci mezi pražskými úřady a ministerstvem vnitra.
- Co se úředníci chystali zakázat?
- Vyznačte v básni Petra Ginze verše týkající se podobných případů.

Presidium zemského úřadu v Praze. 101

FONOGRAM

od ..... ministerstva vnitra
 (min. r. Dr. Novák)
 v Praze

Přijal
 Dr. Vodvářko

dne 10. května 1940 193 v 19 hod. 50 min. dopol. odpol.

Obsah:

Panu policejnímu presidentovi byl dán dnes pokyn, aby bezodkladně zakázal vyhláškou podle čl. 3. org. z. s okamžitou účinností vstup židům do Stromovky.

Zemský úřad se žádá o zařízení, aby zítra do 12. hodiny polední bylo správou Stromovky vyvěšeno u všech vchodů do Stromovky, jakož i na cestách uvnitř sadu na zvláštních vývěsných tabulích 50 zmíněných vyhlášek, které budou policejním ředitelstvím v Praze zítra ráno dodány.

Vrchní zadržník Špaček ze Stromovky vyrozuměn v 19.45 hod. a ujistil, že zítra během dopoledne budou všechny vyhlášky policejního ředitelství v Praze vyvěšeny.

Policejnímu ředitelství v Praze /vl.r.Herr/ sděleno, aby vyhlášky byly dodány zítra ráno pokud možná nejdříve vrchn. správci Špačkovi, Správa zemských sadů, Bubeneč čp. 58. Policejní ředitelství sděluje, že vyhlášky budou zaslány asi v 10 hodin dopoledne.

Opisy rozeslány panu zemskému presidentovi, panu vrchn. r. Morávkovi, panu v.r. Vívovi a panu přednostovi oddělení 27.z.u.

593. 37393 40

V únoru 1940 byl zadržen Rudolf Beck.

- Prostudujte policejní dokument o zatčení Rudolfa Becka.
- Čím přesně se provinil?

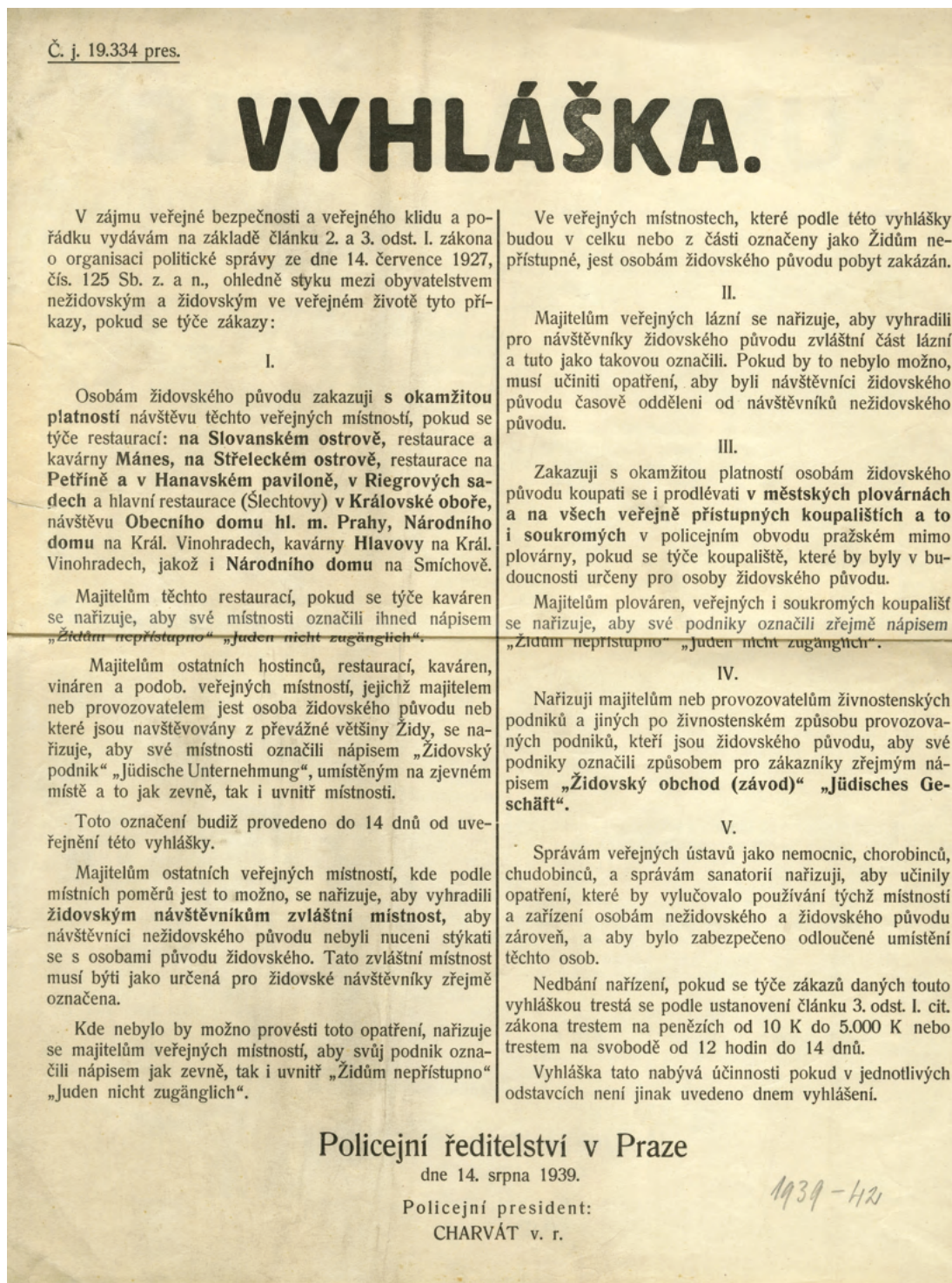
Čís. jedn. _____

I.	II.	III.	IV.
Číslo běžné	Obviněného	Žalobců, poškozených nebo udávajících	Vyznačení přestupku, z něhož jest obviněný viněn
	jméno a příjmení <u>Rudolf</u> <u>Beck</u> zaměstnání <u>obchodník</u> dne <u>20. června 1884</u> v <u>Nový Knín</u> <u>okr. Příbram</u> naroz., do <u>Praha</u> okr. přisl., bytem v <u>Praha VII</u> <u>Habrmanova 1049</u> Poměry rodinné, majtkové a výdělkové: majetny - ženatý 36.000 Kč ročně Trestán: udánlivě zachovalý	jméno a příjmení _____ zaměstnání _____ bytem v _____ rodopis (podle potřeby) _____	čl. ³ zák. ze dne 14. července 1927, č. 125 Sb. z. a n. § řádu uličního a jízdního pro pol. obvod pražský ze dne 2. srpna 1931, č. 9001/31. § vládn. nařiz. ze dne 27. března 1939, č. 106 Sb. z. a n. o ochraně zvířat proti týrání. § zák. ze dne 26. března 1935, č. 81 Sb. z. a n. o jízdě moto- rovémi vozidly. § vládn. nař. ze dne 19. října 1935, č. 203 Sb. z. a n., jimž se pro- vádí zákon o jízdě motorovými vozidly. vyhláška policej- ního presidenta ze dne 14. VIII. 1939 čj. 19.334 Pres

Trestní zázpis o přestupcích (podle nař. byv. místopředs. ze dne 13. března 1898, č. 11.401 míst.)

V.	VI.
<p style="text-align: center;">Zda se obviněný přiznal anebo jak se ospravedlnil</p> <p>Dne <u>13.11.</u> 19<u>40</u></p> <p>Doznávám, že jsem navštěvoval po restauraci U Procházků v Praze VII, Bělečského tř., ač jsem věděl že je tato restaurace osobám židovského původu vstup zakázán.</p> <p>Po přečtení souhlaseno :</p> <p style="text-align: center;"><i>Rudolf Džury</i></p>	<p style="text-align: center;">V ý p o v ě d i svědků a znalců pro obviněného nebo proti němu</p> <p>Dne ..... 19.....</p>

- **Prostudujte úřední vyhlášku ze srpna 1939 a vyznačte pasáže, na základě nichž byl Rudolf Beck stíhán.**
- **Vyznačte v básni Petra Ginze verše týkající se podobných případů.**

V říjnu 1941 byla zadržena Helena Sabathová.

- Prostudujte policejní dokument o zadržení Heleny Sabathové.
- Čím přesně se provinila?

Čís. jedn. 378140/41

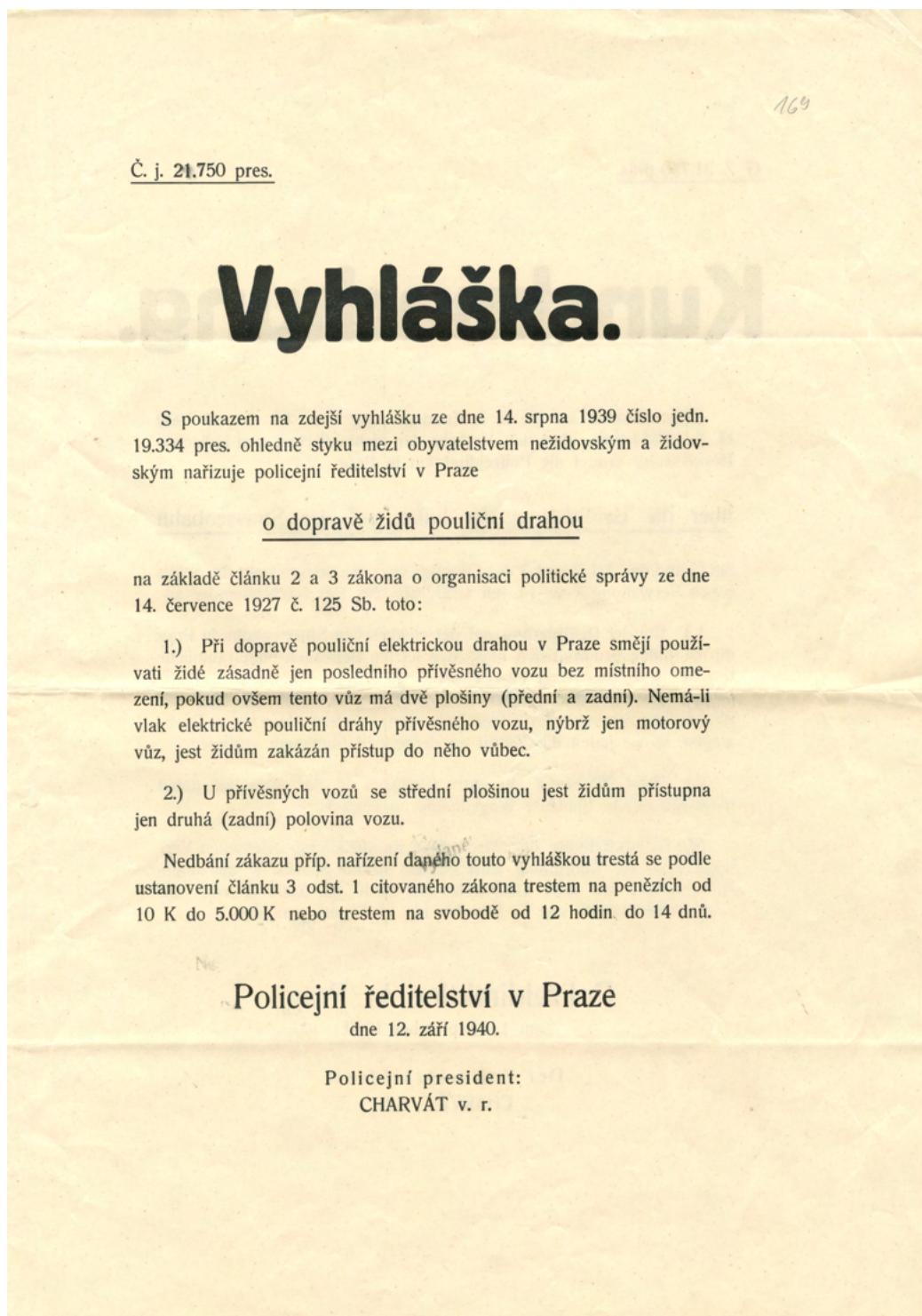
I. Číslo běžné	II. Obviněného	III. Žalobců, poškozených neb udávajících	IV. Vyznačení přestupku, z něhož jest obviněný viněn
	<p>jméno a příjmení <u>Helena Sabathová</u></p> <p>zaměstnání <u>bez zaměstnání</u></p> <p>dne <u>1.VIII. 1898</u></p> <p>v <u>Blatné</u></p> <p>naroz., do <u>Blatná</u></p> <p>okr.</p> <p>přísl., bytem v <u>Praha X. Hodonínská tř.č. 70</u></p> <p>Poměry rodinné, majetkové a výdělkové: <u>svobodná, majitelka 8 koreů pozemků, z nichž bere nájem 1500.-K ročně. Jest podporována bratrem.</u></p> <p>Trestán: <u>dosud nebyla</u></p>	<p>jméno a příjmení</p> <p>zaměstnání</p> <p>bytem v</p> <p>rodopis (podle potřeby)</p> <p><i>Vide hlášení strážní.</i></p>	<p>čl. <u>2, 3</u> zák. ze dne 14. července 1927, č. 125 Sb. z. a n. <i>vyhlášená policejního</i></p> <p>§ řádu uličního a jízdního pro pol. obvod pražský ze dne 2. srpna 1931, č. 9001/31.</p> <p>§ vládn. nařiz. ze dne 27. března 1939, č. 106 Sb. z. a n. o ochraně zvířat proti týrání.</p> <p>§ zák. ze dne 26. března 1935, č. 81 Sb. z. a n. o jždě motorových vozidly.</p> <p>§ vládn. nař. ze dne 19. října 1935, č. 203 Sb. z. a n., jimž se provádí zákon o jždě motorovými vozidly.</p> <p><i>J. roditelství v Praze z 12.9.1941 čis. 21750/pres</i></p>

Trestní zápis o přestupcích (podle nař. býv. ministerstva ze dne 13. března 1898, č. 11.267 míst.)

VII. Vyznačení toho, co se pokládá za prokázané a čím	VIII. Obsah a datum nálezu, vyznačení předpisu přestoupeného a potvrzení úřední	IX. Náhrada, která se nálezem přisuzuje
<p><i>Seznam strážní a obanovní obvinění vzato se prokázáno, v dle dne 25.9.1941 jel elektrickou dra- hou trati č. 6 v Praze VII. a to v místě vose, ač jest železnicí, a tu se porušila věřejný hlíd a po- sídku jistojie proti sáhasu v té vici ohledu cho- vání železnicí m.</i></p>	<p><i>Helena Šabatová</i></p> <p>uznává se vinnou přestupku, ve IV. sloupci naznačeného a odsuzuje se podle zákona ze dne 14. července 1927, čís. 125 Sb. z. a n. — min. nař. ze dne 30. září 1857, č. 198 T. z. — § 80 zák. ze dne 26. března 1935, č. 81 Sb. z. a n.</p> <p>k pokutě <i>2000</i> K pro <i>protiústavní</i> ~~statní~~ pokladnu</p> <p>při nedobytnosti k trestu vězení na <i>7 dnů</i></p> <p>Z tohoto nálezu lze se odvolati k zemskému úřadu v Praze. Odvolání musilo by býti do 24 hodin po prohlášení tohoto nálezu ohlášeno a ve lhůtě dalších 3 dnů u okresního policejního ko- misařství v <i>Praze VII. Holšovičské</i> u polic. ředitelství v podáno.</p> <p>Okr. pol. komis. v <i>Praze VII. Holšovičské</i> Polic. ředit. v dne <i>16. 10.</i> 19<i>41</i></p>	

V.	VI.
<p>Zda se obviněný přiznal anebo jak se ospravedlnil</p> <p>Dne 14. října 1941.</p>	<p>V ý p o v ě d i svědků a znalců pro obviněného nebo proti němu</p> <p>Dne ..... 19.....</p>
<p>Již od mládí ~~dostávám~~ ~~ne~~ ~~řeknu~~ ~~že~~ ~~záchvaty~~ jsem nervově nemocná a dostávám občas záchvaty, ~~kteř~~ při nichž vůbec nevím co dělám. Tak se stalo i v daném pří- padě, kdy jsem dostala nervový záchvat a aniž bych si toho byla vědoma jsem ~~si~~ nastoupila do motorového vozu elektrické dráhy. Prosím proto, aby mi toto bylo prominuto.</p> <p>Skořčeno a podepsáno:</p> <p><i>L. me</i> <i>fluy</i></p> <p><i>H. Lobalková</i></p>	<p><i>Kida hlásem stráž.</i></p>

- Prostudujte úřední vyhlášku ze září 1940 a vyznačte pasáže, na základě nichž byla Helena Sabathová stíhána.
- Vyznačte v básni Petra Ginze verše týkající se podobných případů.

Ako učiť o smútku a radošti z dejín?

Metodická príručka pre základné a stredné školy
2024

Nadácia Milana Šimečku
Svoradova 747/5, 811 03 Bratislava
www.nadaciamilanashimecku.sk

AUTORKY A AUTORI: Zuzana Brišáková, Kristína Grečková,
Tereza Arndt, Bohumil Melichar, Michal Keim

EDITORKY: Zuzana Brišáková, Kristína Grečková

JAZYKOVÁ REDAKCIA: Barbora Škovierová

GRAFICKÁ ÚPRAVA: Monika Zmoray - dve ľavé ateliér

Metodická príručka vznikla vďaka projektu Erasmus+
Remembrance education and Diversity
(KA210-SCH – Small scale partnerships in school education,
ID KA210-SCH-BFF29BE1 D). Naším projektovým partnerom
bola Filozofická fakulta Karlovej Univerzity v Prahe.

FILOZOFICKÁ FAKULTA
Univerzita Karlova

Spolufinancovaný
Európskou úniou